КООПЕРАТИВНА РЕСПУБЛИКА Ч. 12.
ЕКОНОМІЧНО-СУСПІЛЬНИЙ МІСЯЧНИК — ЛЬВІВ. ГРУДЕНЬ 1932.
CO-OPERATIVE REPUBLIK
UKRAINIAN MONTHLY REVIEW — LWIW POLAND РІЧНИК V.

НАШІЙ МОЛОЧАРСЬКІЙ КООПЕРАЦІЇ ТА ЇЇ ЦЕНТРАЛІ ЩИРИЙ ПРИВІТ!

Дня 13. грудня ц. р. святкує Краєвий Молочарський Союз „Маслосоюз" 25-ліття своєї продуктивної праці.

У 1907 році покладено підвалини під цю будову. Кладено їх з жертвенним вогнем любови до спільницької справи. Нема вже між живими Тих, що були творцями ідеї Кр. Молочарського Союзу — але їхне діло перетривало своїх творців. Перетривало якраз дякуючи свойому моральному та ідейному змістові, дякуючи обставині, що не йшло в даному разі про вузько господарські цілі; самі творці Краєвого Молочарського Союза, а в першій мірі бл. п. о. Остап Нижанковський були в повнім того слова значінні громадянами і патріотами, отже й кооперативне діло трактували не як справу лише кишені, але як велику суспільну і національну роботу.

Ті самі риси громадської жертвенности з одної сторони а господарської солідности з другої — переняла й повоєнна українська молочарська кооперація та її централя. Наша молочарська кооперація вибилася без сумніву на одно з передових місць в господарському житті краю; в ділянці торгівлі набілом вона зробила цілу революцію, заступаючи відомі старі методи несолідної обслуги споживача—наскрізь модерними, можна сказати европейськими. Чистість, естетичний смак, солідна вага, якість і ціна — отсі прикмети, будучи невідступною прикметою нашого маслярства, задивували місцеве громадянство і створили базу для торговельної експанзії „Маслосоюзу".

Добре діло мусить врешті решт виборoти собі признання. Кооперація, зокрема сільсько-господарська, повинна це добре тямити, а приклад українського „Маслосоюзу' має всі дані для того, щоби бути заохотою для дальшої розбудови кооперативної перерібки і збуту сільських продуктів.

Так з „малих діл" виростають великі. Бо в суті річи нема в природі і в житті „малих" і „великих" річей, бо все складається з „малих" дробин та атомів.

Учасники „дрібної праці" в сотнях наших молочарських спілок та у їх централі можуть з правом 13. грудня ц. р. втішатися її наслідками. Урочиста Академія — Ювилейні Надзв. Заг. Збори Кр. Мол. Союзу, відбудуться 13. грудня ц. р. Учасники зборів заслухають м. ін. доповіді про минувшу діяльність Союзу та про його майбутню працю. — Бажаємо нашій мол. кооперації дальших успіхів у новому чвертьстолітті.

НА ОКРАЮ ДНІВ.

АКАДЕМІЯ НА СОРБОНІ В ЧЕСТЬ ШАРЛЯ ЖІДА.

Преславна Соборна має свою публику. Говорю про учасників святочних маніфестацій в мурах паризького університету. Ми в амфітеатрі ім. Кардинала Рішеліє, зближається год. 9-та вечером. Бачимо чимало поважних, сивоволосих переважно лисих панів із червоним ґузиком в бутонєрці темного сурдута — відзнака почетної леґії, ордену, який настановив колись Наполеон І-ий, а на чолі якого стоїть сьогодні великий його Командор Президент Третьої Республики. Французького републиканця пізнати — говорив із злобною усмішкою слава політичної школи професор Сіґфрід — по ґудзичку наполеонської медалі. Присутні тут панове знаються.— Вуз-але-бієн? Стереотипове: „чи Вам добре живеться"? і механічне: „Дякую дуже добре" — чуєте довкруги Вас і раз у раз чемно: „екакізе моа" — „вибачте" добродія, що переходить попри Ваш фотель, шукаючи за своїм місцем. Ви зараз догадаєтесь по окулярах, по сивих бородах, дещо розсіяних рухах, що вони професори. Приявні тут пані у вечірних тоалетах. Французькі журналісти звуть таку публику: „Ту Парі" — „Цілий Париж" — бо вона зложена із представників Академії, Інституту, Високих Шкіл, літератури і мистецтва. Виконавчий Комітет Міжнародного Кооперативного Аліянсу майже в комплеті. На салі притишена розмова.

Отця публика прийшла віддати честь памяти одного із найбільших економістів світа, що був гордістю Сорбони і Колєж де Франс. Вона прийшла із пієтизму до особи великого Покійника, але вона теж очікує духового пиру: блискучої характеристики Його творчости.

Бо це ґаля Сорбони.

Золотоустий хоровід починає проф. Шарль Ріст, який президіює торжеству: „Жід тямив ціле своє життя слова Біблії: „Ти будеш працювати в поті чола твого", і він бажав, щоб царство справедливости сяло в режімі праці. Покійний велів поклонитись усіх традиціям політичної економії перед маєстом справедливости. До тої справедливости бажав він дійти с о л і д а р н і с т ю людей натхнених християнською моралею. Співробітник апостола кооперації закінчує пеан в честь Жида так: „Праця, Справедливість, Солідарність — три ціхи життя, праці й творчости Шарля Жіда". Милозвучний голос бесідника виплеканий школою красномовства ломиться і зникає в бурії оплесків, які працають останні його слова.

„Слово має п. Таннер, президент Міжнародного Кооперативного Аліянсу" — проголошує президент, і оваційно витаний кооператор Таннер добачує у постатті професора Жіда найбільшого інтернаціоналіста, який умів погодити любов до батьківщини з міжнародньою справедливістю.

П. Буґлє, відомий французький соціольоґ промовляє в імени міністра освіти.

„Я пригадую собі, як Жід говорив колись, як я був його учеником: „Тямте економісти, що Вашим обовязком знайти спосіб, який раз на завжди повалив би безробіття". Він починав свої виклади тихим голосом, не дивлячись на присутніх, але по хвилі голос його могутнів, голова гордо підносилася в гору, очі кидали блискавки і ми бачили

в ньому апостола. Мій товариш през. Ріст простить мені, — ми соціольоги любимо шляхотну полеміку: я не відважуся сказати, що Жід любив працівників. Ні! Він любив споживача. Чи-ж не кликав Жід у запалі фанатика: нехай прийде царство споживача! Він любив теж дві книжки: Біблію і казки. Казки розказував йому Фурріє своєю мрією про фалянстер, і Жід був його учеником. Я теж не відважуся окреслити Жіда трьома словами. Його постать дуже скомплікована. Він водночас соціяліст і ліберал, мрійник і реаліст, оптимість і скептик. — Як хочете, то Його хіба можна порівняти до великої і спокійної ріки, якої шум води несе пісню людського милосердя".

Знова довготривалі оплески і пир блискучих промов продовжує кооператор Ернест Поасон: „Ви чули: Жід був великий на цій Сорбоні, великий в науковому світі. Я сміло кажу: всетаки його серце належало кооперації. Можливо, що цей аристократ духа, нащадок великої буржуазії зблизився спершу до кооперації із простої цікавости, бо кооперативне товариство це величавий економічний парадокс, бо воно живе і могутніє, доптаючи традицію політичної економії. Одначе Жід, зблизившись до нас, відчув, що ми його любимо і він нас теж полюбив. В завіщанню, яке диктував своїй внучці казав: Одинокі мої ясні хвилі життя провів я серед кооператорів. І своєю рукою дописав: Адє! і не забудьте мене надто скоро. Ні! Ти можеш бути супокійний! Ми не забудемо Тебе і Твоя постать ясніє щораз більшим світлом, бо гряде день Кооперативної Республики: Ти є безсмертний!"

Орхестра і сольові співи перемережували промови, а артист славного театру „Жімназ" прочитав одну сторінку із творів Жіда. Ви знаєте її: у ній говорить апостол кооперації, що к о н к у р е н ц і я і ж а ж д а з и с к у не є о с т а т о ч н о ю ц і л л ю людей. Це бути або небути людства. **Юрій Студинський.**

РАДА РСУК ОБГОВОРЮЄ ПОЛОЖЕННЯ.

В днях 15 і 16 листопада радила Рада РСУК. Цим разом дебати були дуже оживлені й затягалися в оба дні до пізної ночі, що свідчить про почуття відповідальности за положення кооперативних установ і за вагу хвилі. Цілий перший день заняли реферати й дискусії на тему загального господ. положення в краю і стану окремих видів укр. кооперації. Цілого пів дня заняло обговорення ситуації Центро-Банку; Рада вирішила завізвати цілий кооперативний світ до підпертя ЦБ уділами й вкладками; сам банк повинен оживити свою діяльність в напрямі розбудови кредитових кооператив та скріплення ощадностевого руху. Решту часу заняло обговорення звідомлення з діяльноти РСУК; його білянсів за два роки (1930/31 і 1931/32).

Ч е р в о н о ю н и т к о ю усіх дебат стала справа скріплення кооперативної свідомости на всіх ділянках кооперативної роботи. До цеї справи повертали раз в раз майже усі промовці, так, що малося враження, що вона стала болячкою дня. Дехто навіть твердив і доказував, що властивої кооперативно освідомлюючої роботи у нас досі велося найменше — в чім є чимало правди. Дійсно, аж тепер, при тяжкому положенні кооператив, коли неодна кооператива вже не може стільки платити за молоко, як платила, або давати такі товарові звороти, як бувало — виявляється правдива вірність членів своїй кооперативі. Те-

пер є час проби, коли членство має ділом показати, чи вірить в кооперативну ідею та чи готове навіть дечим пожертвувати ради неї. Тепер показується, чи є у нас кооператори чи ні. Коли не всюди члени здають успішно іспит з тої кооперативної свідомости, то в тім є безумовно виною й ця обставина, що мало, дуже мало в нас людей, які простудіювали книжки про кооперацію та передумали до глибини важніші питання кооперативної ідеольоґії, програми і практики. Це все відбивається на нас дуже болючо в теперішній час.

Що раз ширші круги вже розуміють, що кооперативна підготовка — це не є саме книговодство, діловодство, молочарська техніка і под., але що сюди належить і то навіть на першому місци — ще й кооперативна теорія та історія, кооперативна мораль і етика та взагалі це все, що впливає на виховання, на виплекання кооперативного світогляду і характеру людини.

В дискусії піднесено теж заміт, що в пропаґандивній роботі у нас мало хто звертає увагу мас на те, щоби постійно підчеркувати остаточну ціль кооперації, якою є перебудова цілого капіталістичного устрою на свій, кооперативний. Хто має перед очима ярку і велику провідну ідею, той готов, як треба, понести й жертви, відректися хвилевих користей — ради вірности тій великій ідеї.

При цій нагоді виринуло на Раді питання: що має бути змістом нашої кооперативної ідеольоґії. Вправді основної дискусії над ним не переведено, але добре сталося, що хоч поставлено це питання. Може це заставить нас глибше застановлятися над цим преважним і засадничим питанням. Бо там, де нема ясности в основних питаннях, буде блукання і в практичних справах.

Рада вирішила скликати Заг. Збір РСУК на день 29. грудня ц. р., на якому делеґати у краю матимуть змогу обговорити звідомлення з діяльности нашої орґанізаційної централі і докинути свої уваги до оцінки загального положення кооперації.

ЦИФРИ, ЯКІ ТРЕБА ЗНАТИ.

Найновіший розпорядок що до реґуляції ціни цукру, постановляє:

Фабрика цукру одержує за 1 кільоґрам цукру, призначеного до збуту на внутрішньому ринку 84.5 грошів, державний скарб (акциза) 38.5 грошів, крім оборотового податку, який іде своєю дорогою. Таким чином льоко фабрика цукор коштує тепер 125.5 гроша.

Кошти продукції цукру виносять пересічно около 40 гр. за 1 кґ. Таким чином на цукрі, проданім внутрі держави, цукровар і рафінерія заробляють разом 44.5 гр.

Державні розпорядки приписують рафінеріям вивіз певної частини продукції за границю. Експорт в нинішних умовах, при сильній конкуренції трощевого цукру, є страшний. В липні 1932 р. прим. вивезено з Польщі 9.278 тон за 1.687.000 зл., себто по 18 гр. за 1 кґ. (це спеціяльно низька ціна; давнішими місяцями продавали по 20—30 грошів за 1 кґ.).

Маючи в руках ці цифри, як рівнож кожнорічні звідомлення про те, скільки вироблено в Польщі цукру та скільки його вивезено за границі, можна кожного часу устійнити в грубих рисах висоту зарібків

цукрових фірм, обєднаних в могучому а такому беззглядному нафтовому картелю і висоту страт на експорті. Ріжниця між одною й другою позицією це буде чистий зиск цукрового промислу, як цілости.

ТЕЖ ЦИФРИ, НА ЯКІ ТРЕБА ЗВЕРНУТИ УВАГУ.

З останнього випуску „Вядомосьці Статистичне“ виписуємо ось такі числа.

Продукція. Пересічна місячна продукція камінного в у г л я в копальнях в межах Польщі була **1913 р.** — 3.393 тис. тон, **1931 р.** — 3.189 т. т.; нафтової ропи — 92,8 т. т. і 52,6 т. т.; потасової соли 0,2 т. т. і 21,8 т. т.; залізної руди 38,6 т. т. і 23,7 т. т.; цинкової руди 116,0 т. т. і 50,9 т. т.; стали 138,4 т. т. і 86,4 т. т. На стільки все пішло в долину.

Експорт з Польщі. Порівнання за 10 перших місяців 1931 і 1932 р.: пшениця: за 10.900 тис. зл. в 1931 р. і за 14.882 т. зл. в 1932 р.; б е к о н и 63.363 т. зл. і 30.686 т. зл.; б е з р о г и: 46.349 т. зл. і 18.759 т. зл.; я й ц я: 86.169 т. зл. і 48.979 т. зл.; м а с л о: 52.660 т. зл. і **3.820 т. зл.** (!); в у г і л л я: 283.355 т. зл. і 172.163 т. зл.; шини, залізо і сталь: 67.614 т. зл. і 18.529 т. зл.; бальки, дошки і лати: 107.019 т. зл. і 55. 705 т. зл.; вовняна пряжа 42.082 т. зл. і 18.520 т. зв.

Ці з л о в і щ і ц и ф р и щось говорять! Коли й вони не приведуть до опамятання запеклих прихильників „індустріялізації Польщі за всяку ціну“, то наслідки будуть для Польщі і її в а л ю т и фатальні. Коли в такому темпі підуть справи ще з рік, то в більшости закордонної торговлі Польщі настане повний застій. Обмеження довозу заграничних товарів до Польщі через вишрубовані мита привели до того, що й інші держави, куди досі йшов експорт з Польщі — позамикали свої границі для привозу товарів з Польщі. Анґлія після оттавської конференції, Німеччина в наслідок відомих привозових континґентів уряду Брінінґа і Папена, строгі континґенти Франції і т. д. — це все складається разом на ті цифри, які ми щойно навели.

Внутрішнє споживання. Збут продуктів в краю паде далі нестримним темпом. Особливо це торкається тих артикулів, яких цін не знижено або хоч і дещо знижено, то дуже небагато — себто картельних і монопольних. Отсе реєстр головних скартелізованих і монополевих товарів (споживання за перших 9 місяців 1931 і 1932 рр.):
В у г і л л я: 1931 р. — 13.605 тис. тон і 1932 р. — 10.980 тис. тон.

З а л і з о (вальц.) мабуть зі стидливости не подано даних. В кожнім разі характерно, що за цілий рік 1931 продано всього 189.841 т. т., тоді як за 1928 р. продано 497.698 т. т.

Н а ф т а: 1931 р. — 71.486 тон, 1932 — 58.665 тон;
Ц у к о р: 245.436 т. і 224.539 т.
Ц е м е н т: 442.584 т. і 303.637 т.
Д р і ж д ж і: 63.686 сотнарів і 58.899 сотн.
Т ю т ю н: 484.853 тис. зл. і 421.010 т. зл.
С п і р т: 20.605 тис. літр. 100° і 15.654 т. л.
С і л ь: 204.289 тон і 202.497 тон.
С і р н и к и: 82.770 скринь по 5.000 пуд. і 80.831 скр.

Завмирає споживання — очевидно не з роскошів, а з крайної нужди.

Індекси цін і ножиці. Коли приняти ціни, плачені хліборобам на місци у 1927 р. за 100, то в жовтні 1931 р. хлібороб в Галичині одержу-

вав за свої продукти землеробства всього 46,4; але в жовтні 1932 р. — всього **38,2**! В т. зв. „східних воєвідствах“, куди числять і наші північно західні землі цей вказник виносив в жовтні ц. р. **39,2**! Значить, хлібороб одержував тепер 38,2% згл. 39,2% того, що у 1927 році.

Якже-ж представляються ціни промислових виробів?

Загальний промисловий індекс, порівнюючи з 1927 р. дещо знизився, виносячи у жовтні ц. р. — 68,8 (перед роком 75,3). Але це заслуга нескартелізованих промисл. виробів, бо прим. вугіль має індекс 121,2 (!), залізо, нафта, цукор і т. д., як відомо теж у порівнанні з 1927 р. значно подорожіли і мало що опускаються в ціні. Зокрема це виглядає ось як (гуртові ціни):

Вугілля за 1 тону коштувало в 1927 р. 32.57 зл. — в жовтні 1932 р. 36.86 зл. (льоко копальня).

Штабове залізо: 344,30 зл. і 315,00 зл.

Нафта рафінована: **43,39 зл.** і **69,26 зл.**

Потасова сіль: **789** зл. за 10 тон і **1375** зл.

Цін цукру і соли „Вядом. Статист.“ систематично не нотують. Чи не сорому ради?

З некартелевих і немонополевих виробів деякі подешевіли значно, іноді навіть на половину (від 1927 р.). До тих належать: шкіра, шевіот, камґарн, дошки, шкло, бавовняна пряжа і т. д.

СВІТОВІ ЗАПАСИ ТОВАРІВ НЕ МЕНШАЮТЬ.

Пригадуємо читачам вересневo-жовтневі пресові качки на тему „поправи ситуації“, звишки цін та курсів і т. д. Ми заняли до них критичне становище і як тепер показується, ми не помилилися. В останнє опубліковано підрахунки світових запасів важніших сирівців. З них виходить, що запаси непроданих товарів є поважні. На відповідальність „Робітничого Господ. Перегляду“ (ч. 10) подаємо деякі цифрові дані:

В половині 1932 р. запаси пшениці були $2^1/_2$ раз більші, як у 1917 р. (12 міл. тон, 10% останніх зборів). — Запаси цукру були вищі на 80% проти 1927 р. (9 міл. тон, 35% продукції ост. року). — Кави було 2—4 раз більше, як у 1917 р. (1,8 міл. тон, 65% минулорічного збору; запас такий, як було споживання за цілий 1931 р.). — Бавовни запас на 50% більший, як був у 1927 р. (1,8 міл. т., 40% ост. збору). — Юти запас 6 раз більший проти 1927 р., 60% продукції мин. року. — Кавчуку двічі такі як 1917 р., 80% продукції мин. року. — Вугля 4 рази більші проти 1917 р. — Міді запас 7 раз більший проти 1927 р., 45% продукції 1931 р. — Олова запас 3 рази більший проти 1930 р. — Цинку $3^1/_2$ раз більше, як було 1927 р., 15% продукції ост. року. — Цини запас тричі більший проти 1927 р., 53% продукції 1931 р.

При тих запасах скрізь нарікання на нужду і недоїдання. Це новий доказ, що капіталістичний світ і сучасні держави не є в силі впоратися з завданням прокормити людство.

НАКАЗНА ЗНИЖКА ВІДСОТКОВОЇ СТОПИ.

В ділянці економічного життя маємо новий декрет: наказано з гори знижити відсоткову стопу (дисконт) у всіх кредитових установах (в кредитових копeративах вільно від 9. IX. побирати найбільше

10% річно від позичок). Реферуючи в ост. числі К. Р. про знижку дисконта Польського Банку, ми висловили скептичний погляд, чи ця знижка приведе за собою автоматичну і природню знижку в приватному кредитовому обороті. Так і сталося. Приватний дисконт ані не ворохнувся — і треба було аж декрету, щоби він понизився... формально. Господарське життя не дуже лякається декретів. І тому не дурім себе надією, що справді подешевіє кредит: те, чого не вільно буде взяти прямою дорогою, лихвар чи лихварський банк і банчок візьме собі бічною. Приклад: практика „модерної банковости", описана в жовтневому числі нашого журналу. Тому належить звернути більше уваги на розбудову кредитових кооператив і ощадностевого руху.

ДО ЧОГО ДОВОДИТЬ ВУГЛЕВИЙ КАРТЕЛЬ.

Пару тисяч безробітних гірників на Гор. Шлеську зробило несподіванку вуглевому картелеві: вони почали у власному заряді копати вугіль т. зв. відкривною системою (це є без копання глибоких шахт, на тих теренах, де вугіль находиться неглибоко під поверхнею). Згадані робітники користають з високих цін вугля вишрубованих картелем, а маючи невеликі кошти продукції, вони є без сумніву в силі робити сильну конкуренцію великим копальням. Так кустарництво зачинає брати верх над технічно поставленим промислом.

Це не є відірване явище. Від довшого часу обсервуємо подібні прояви в ріжних ділянках виробництва і торгівлі. Дрібні хліборобські підприємства, без дорогого технічного устаткування, як це вже циферно ствержено, переносять сучасну крізу з меншим болем, як великі, з поважним вкладом машинового, будівельного і всякого іншого капіталу. В ділянці торговлі множаться дрібні вуличні і похатні продавці, які всіма чесними й нечесними засобами викручуються від оплати податків, патентів та всяких інших оплат; а й в ділянці промислу бачимо вже те саме. Що-ж торкається спеціяльно скартелізованих ділянок господарства, то *появу малих підприємств треба прямо витати*, як ознаку здорової реакції суспільного організму, який шукає собі, як може, виходу з тої неприродньої ситуації, в яку ціле господарство загнала безцеремонність картелів: що товару цілі гори а його споживання все паде й паде — через високі його ціни.

МАЙСТЕР БРЕЗЕЛЬ І АВТАРКІЯ.

В одному німецькому часописі читаємо влучну сатиру на сучасні змагання до господарської самовистарчальности за всяку ціну (автаркії).

„Нещастя не мало би місця, якби пекарський майстер не мав сина, а той син не ходив до школи, відкілля одної днини приніс Шіллерового „Вільгельма Телля". Майстер пізніше ніяк не міг згадати, як це сталося, що по многих десятиліттях він засів знова до читання цього поетично-драматичного твору. Зпочатку це йому йшло пиняво; він похитував недовірчиво головою над непрактичними закликами до війни за свободу. Герой драми, Телль, що дає на озері поратунок якомусь підозрілому большевикові — теж зовсім припав йому до смаку.

Аж нараз — у третій дії — майстер Брезель підскочив. Одно слово героя драми трапило до його душі. „Сокира в хаті заступить вам

теслю“. Цей Телль, що сам собі напоавляє двері від хати, а хлопця заставляє самому собі полатати роздертий рукав — виріс вдразу в очах майстра до ролі авторитету в господарських справах. Ось він, майстер Брезель, щойно дві неділі тому, заплатив більший рахунок столяреві за роботу.

„Тут зарита собака“ — сказав собі майстер. За богато грошей видаємо з хати. І він поскликував до купи всю свою фамілію: „Затямте собі: сокира в хаті заступить вам теслю! Жадної більше роботи не давати з хати. Навіщо нести гроші до різника? Самі будемо годувати крілики. Або ще краще: їсти мемо саму городовину з нашого городця. Куплю веретено й коливорот а дівчата почнуть вечорами прясти як за старих добрих часів. Що до всяких направок — то це будуть від тепер робити Фріц і Біллі“.

З того часу почали Брезелі бойкотувати всіх купців і ремісників і надіялися до року прийти до добробуту. Та що з того вийшло: по короткому часі стояв Брезель в розпуці перед своїми полицями повними хліба і ломив руки. Як тільки різник, столяр, тесля, склад обуви і т. д. зміркували бойкот, стали й собі бойкотувати Брезеля. Столяр відшукав у себе дома стару пекарську піч та пустив її в рух, заявляючи „пекарня в дома заступає пекаря“. — З того часу Брезель зневірився що до мудрости Вільгельма Телля.

Це діялося більше-менше тоді, як державний канцлер Папен завів з Німеччині політику довозових контингентів, якої метою мало бути, щоби німецький нарід покривав своє запотребування тільки краєвими виробами.

З тою політикою вийшло щось такого, як з майстром Брезелем. Він не передбачив того, що ті краї, в яких ми купуємо, це були якраз найкращі відборці наших товарів. Тепер вони вже в нас не купують. Ради вимріяної автаркії наш канцлер убив нашу зовнішню торгівлю. Це була хибна тактика. Накручуючи мотор до ходу, добр. фон Папен залишив отвореним збірник бензини і вона виляялася“.

З ПРИВОДУ ОДНОЇ ДИСКУСІЇ.

Дня 24 листопада в салі „Бесіди“ у Львові ми оглядали давноневидане явище: збір яких півтори сотні осіб, самої еліти львівської української інтеліґенції, який зійшовся для вислухання дискусійного реферату на тему страшно болючу, але притім дуже непривичну в наших дискусіях: про безробіття серед української інтеліґенції. Явище дивне з двох поглядів: по перше тому, що ми у Львові взагалі не привикли збиратися для обговорювання загальних громадських справ (поза офіціяльними заг. зборами і зїздами); по друге тому, що така тема досі не мала щастя зацікавити львівської еліти, помимо того, що її вже більше як рік тому підняло службовицтво своїми відомими „тезами для поборювання безробіття“. Цим разом референт д. В. Целевич мав більше щастя.

Не скажемо, щоби дискусія осягнула вже свою ціль та намітила конкретні шляхи для зменшення безробіття серед інтеліґенції в блищому часі. Все-ж таки не без значіння є вже й те, що поважний гурт громадян був приневолений колективно думати в цьому напрямку та що устійнено хоч теоретично деякі з причин безробіття. Зго-

дом, з цього можуть вийти й конкретні заходи, оскільки буде добра воля.

СУПРУГА в своїх тезах назвав свого часу такі способи поборювання безробіття: а) ліквідацію двопосадництва у всіх його формах, б) заступлення людей, що вже мають емеритури або право на емеритуру — молодшим елементом, в) розбудову нових варстатів праці, особливо в кооперативній формі. Референт д. Целевич цим разом говорив тільки про цю останню можливість, яка дійсно своєю вагою вибивається на перше місце.

Коли росходиться про устійнення причин загального явища безробіття серед освічених людей, то глибша аналіза цього явища приводить до висновку, що є воно передовсім наслідком загальної демократизації освіти, яка йде нестримним ходом від початку 19. століття. Факт, що навчання у школах стало загальне і навіть обовязкове, та що з нищих шкіл був легкий доступ до вищих — пігнав в школи величезні маси дітей села і працюючого міста, тим більше, що загальна пролєтаризація як селянства, так ремісництва примушує молодь шукати собі хліба поза родинною стріхою. В парі з тим іде загальна світова тенденція до раціоналізації (механізації) фабричного виробництва, яка від сотні літ позбавляє можливости праці щораз більший відсоток населення. Отже і з цих кругів, робітничих, виходить теж тяга до шкіл, до здобуття інтеліґентського хліба для молодого доросту. І чим більше поступатиме раціоналізація, чим більше буде безробіття серед фізичних робітників, тим вдвоє більша буде тіснота за працю серед інтеліґенції. Навпаки-ж, вже само скорочення дня праці в промислі злагіднилоб положення й серед умових працівників.

Маючи це все на увазі, ми в наших заходах біля ліквідації безробіття серед інтеліґенції не повинні спускати з ока цілости проблєми. Вирішати питання інтеліґенції не можна відірвано від решти питань: господарського положення селянства та безробіття серед фізичних працівників. Розбудова кооперативних варстатів праці охоплює якраз ту цілість проблєми. Треба привітати факт, що як референт, так промовці (дир. Паліїв і др.) з притиском підкреслювали вагу інтенсифікації в нинішних умовах якраз кооперативної роботи та взагалі праці суспільних установ (освітніх, господарських, політичних).

ВИПИСКИ.

На увагу противникам т. зв. орґанічної праці:

„Про історичне майбутнє Східної Малопольщі (= Галичини — Ред.), про це, чи вона залишиться на завжди невіддільною частиною Польщі, вирішить не що іншого, як тільки відношення сил експанзії цивілізації польської і української („рускей").

(Ст. Ґрабскі, „Кур. Льв.", ч. 329).

— — — — — — — — — —

„Дякуючи митній протекції Франція, Німеччина, Італія, які давніше консумували 30% світових надвишок пшениці, збільшили свою продукцію коштом величезних жертв з боку населення і то до тої міри, що в біжучому році Німеччина досягнула самовистарчальности в продукції пшениці й жита, а місткість французького та італійського ринку

зменшилася над міру. Ціни пшениці та інших збіж впали у Франції на 30—50%, в Німеччині на 25%, а ще в більшій мірі ціни худоби, свиний і набілу".

„Мусить надійти хвиля, коли промислова Европа мусітиме виректися хліборобської самовистарчальности і господарського націоналізму, в противному разі її чекає катастрофа, яка може викликати необчислимі потрясення".

(Конс. Жебровскі в проурядовім „Слові Польск.", ч. 324).

Автор мавби ще більше рації, якби цю саму мірку приклав і до тих аґрарних держав Европи, які хочуть відразу стати промисловими.

„Ані одна з примусових або півпримусових торговельних організацій для ратування цін збіжа в Европі й Америці не сповнила свойого завдання, не усунула болячок приватної торгівлі, а противно вони ще поглибили розіпяття між ціною плаченою консументом і тою, що одержує продуцент".

(Той самий автор. Жаль, що критикуючи збіжево-інтервенційні заходи ріжних держав, він не згадав про даремні успіхи „Пол. Закладів Промисл. Збіжевих").

З приводу кампанії урядової преси проти „штивних цін" картелів, ендецький економіст проф. Рибарскі пише:

„В цьому є певна тактика: хочеться скинути з уряду відповідальність за господарську політику, або не хочеться говорити виразно про помилки уряду і для того пишеться про картелі."

Значить — картелі, це громозвід?

Наслідки занедбування кооперативної пропаґанди та підкреслювання тільки матеріяльних вигод з кооперації:

„Власне в тих моментах, коли потрібна жертвенність і поміч для кооперативи, відношення до неї з боку її членів стає пасивніше, бо вона їм дає менші користи. В трудних для себе часах кооператива на вірність членського загалу не може рахувати. Рідко трапляються виїмкові випадки хвилевого жертвенного ентузіязму. Але для того, щоби перетривати несприятливу конюнктуру — треба довшого часу, а на те, щоби безінтересовно і жертвенно підпирати свою кооперативу через довший час членський загал не здобувся ще в ні одній кооперативі."

(J. Wolski: O rewizję kompetencji w spółdzielniach).

Може дещо за чорний погляд на справи, але чимало правди в ньому таки є.

ШЛЯХАМИ КООПЕРАТИВНОЇ ДУМКИ.

Вибір з творів кооперативних письменників.

Ганс Міллер*): Етика й кооперація.

Усі піонірі кооперативного руху підкреслювали завжди з притиском, що кооперацію треба розуміти як вищу суспільну систему не тільки зі становища господарности, але й з точки погляду етики та

*) Довголітній лідер Міжнар. Кооп. Союзу і чільний представник кооп. думки. Нинішня статейка написана для „Intern. Handwörterbuch des Genossenschaftswesens".

що ця обставина повинна тим більше приєднувати прихильників цій ідеї. Кооператор заступає погляд, що кооперативи мають не тільки давати своїм членам (а далі й цілому народові) господарські вигоди, що вони є не тільки до того покликані, щоби збільшувати народнє богацтво та раціональніше переводити розподіл дібр — але що й ціла їх діяльність має бути направлена на здійснювання в житті етичних вимог і наказів. Це випливає з самої суті кооперації, яка є системою, що поставила собі за ціль охорону інтересів праці як такої. Охорона інтересів кожного працюючого*) — це не саме тільки господарське питання — це рівночасно моральний прінціп. Здійснюючи ідею кооперації на практиці, мусимо оглядатися не тільки на засади господарности, але й в однаковій мірі на прінціп громадськости, прінціп соціяльний. Але там, де ця громадськість існує або має існувати, там мусить бути поведінка згідна з етичними засадами, бо-ж етика це ніщо інше, як сума правил і наук, яких треба в житті придержуватися для того, щоби удержати громадянство (громадськість, спільноту) та підсилювати її здоровий розвиток. Це не є якийсь собі припадок, що визначні теоретики кооперативного руху: др. В. Кінґ, Дж. Мацціні, Райфайзен, де Буав і др. підчеркували згідність кооперативних засад з наказами правдивої християнської моралі. Христова етика — це етика праці, саме тому, що праця є тим чинником, що удержує громаду і є носієм її господарства. Громадянська спільнота й господарство доповнюють одно одного. Господарство є передумовою існування громадянської спільноти, але й навпаки, не можна собі й подумати доцільного господарства, яке-б не носило суспільного характеру. Праця стає справді продуктивною що-й-но тоді, як стає співпрацею („ко-операцією"), пляновим співробітництвом можливо найбільшого числа людей. Але там, де є співробітництво, треба його так наладнувати, щоби всі співпрацюючі мали змогу осягнути ціль співпраці. Кооператива має за ціль якраз цього рода господарську співпрацю працюючих людей, яка могла-би привести до усуспільненого господарства (Ґемайнвіртшафт). Цю мету можна буде осягнути тільки тоді, коли учасники цього діла будуть справжніми громадськими людьми, це є знову таки: товаришами, що кермуються етичними засадами.

Ставлячи до своїх визнавців вищі моральні вимоги, кооперація стає отже практичною школою моральности, скріплює етичні настрої серед людей, що співпрацюють кооперативно, розвиває серед них свідомість спільноти та мостить дорогу не тільки для економічно-соціяльної але й для моральної свободи. Там, де найшла приступ кооперація і де дійшла до вищого розвитку, там вона має помітний вплив на етичну сторінку цілого господарського життя. Її заслугою є підірвання системи боргування та примусу побирати споживчі товари у власних працедавців; вона підняла успішну боротьбу проти фальшування харчевих товарів, проти маскування лихої якости товарів, вживання фальшивих мір та ваг, лихварського визиску трудового населення суспільними паразітами. Вона придбала згуртованим кругом себе масам добродійства здорового домашнього господарства опертого на готівковому закупні, постачання повновартних товарів, дешевого кредиту, а часто й здорового мешкання у власному домі, тої під-

*) Таке розуміння завдань кооперації вважаємо найглибшим і найправдивішим. Ширше викладає автор цю думку у другій статті, що слідує далі. **Ред. „К.Р."**

стави суспільно-морального життя. Вона звела до купи розатомізовані людські маси промислових міст, роблячи з них знова колективи, сильні внутрішньою, єдністю та скріплюючі тим самим їх моральну позицію.*) Також серед власних чесних урядовців та робітників вона розвиває духа соціяльної оббвязковости. По вислову Беатріче Бебб-Поттер — свідомість відповідальної служби цілому громадянству є тим моментом, що відріжняє від себе дві ґрупи людей, що виконують ту саму роботу: власників приватних крамниць з одної сторони і персонал кооперативних установ з другої. „Тоді як невсипуща погоня за найменшим зиском, тісні пересуди та неліберальна політика є ціхою кляси детайлістів, звичайною прикметою кооперативного урядовця є суспільне чуття та ширше сприймання економічних проблем“. Припустім навіть, що в цих словах є трохи перебільшення, не завжди оправданого, то все таки не дасться заперечити, що тривалих і справжніх кооперативних успіхів не дасться досягнути без цього роду моральних прикмет. В міру того, як народню свідомість буде проймати етичне почуття, буде йти здоровим кроком вперед і кооперація. І навпаки — поступ кооперативного руху причинюється до скріплення етичних почувань в народі та віри в те, що етичні прінципи підсилюють буття народів.

НАРОДНЄ ГОСПОДАРСТВО.

Кооперативи продуцентів і споживачів у безпосередніх торговельних зносинах

Одна з найбільших господ. ідей.

Побрюкати крізу — значить: **раціональними** господарськими методами перемагати **ірраціональні** впливи на господарське життя. Крізисовий стан у світовому господарстві проявляється сьогодня мабуть найбільше недомаганнями при розподілі виробничих сил і продуктів куди більше, як хибами у самій продукції. Пануючій сьогодня господарській системі ледви чи можна зробити закид, що вона не сповняє своїх виробничо-**технічних** завдань. Ще мабуть жадна ґенерація не могла оглядати стільки подиву гідних досягнень у цій ділянці, досягнень, що її має капіталізм, як керівник продукції. Цілих чотири роки дозволяв собі світ на великанське нищення людського життя і господарських вартостей. По закінченні війни ще пару літ тяглися недостачі у приділі хліба, мяса, мешкань та інших потрібних до життя дібр і то не тльки в Німеччині, але й у многих інших краях, що брали участь у війні а навіть в таких, що ніякої в ній участи не брали. А нині, в яких десять літ по закінченні доби урядового при-

*) Той самий благодійний вплив має й сільська кооперація. — Ред. К. Р.

ділювання предметів першої потреби, мусимо сконстатувати такий приріст продукції й продукційних сил, що в наслідок його моглаб наступити просто оголомшуюча поправа добробуту і збільшення споживання, підйом культурних досягнень і матеріяльного забезпечення існування в такій мірі, якої досі не знала ні одна епоха в розвитку людства доступна нашим знанням. Але сучасній ґенерації не пощастило розвязати в рівно щасливій мірі те друге питання, що йде в парі з продукцією дібр: питання їх розділу... Отже лікування кризи мусить обернути очі на процес обігу і ця обставина заставляє звернути зір в сторону кооператив, які згідно з розповсюдненою думкою є особливо пригожі для раціоналізації обміну дібр.

Кооперація, як засіб боротьби з крізою — це збогачення економічної думки, про яке у передвоєнному часі находимо ледви сліди у теоретиків перебудови господарського ладу при допомозі споживчої кооперації. Поліпшення і подешевлення обігу було для кооперації завжди підставою її існування від її появи. Кооперацію представляють собі як рід вірного опікуна пригнічених і визискуваних, як одну з форм людських спільнот, що супроводжає одиницю на крутих стежках боротьби за існування. Кооперативи швидко показалися многогранними, богатими у формах та приміняються легко до змінливих господарських завдань. Вони стали дійсно в неодній пригоді своїм членам. Новочасне господарське життя при зростаючій ріжноманітности його форм і цілей збільшило ще можливости примінення кооперації. Але все ще панує погляд, що кооперативна спілчанська праця надається найкраще для тих верств населення, які відчувають потребу обєднання слабих сил одиниць в цілі добитися тих ефектів, які дає масовість. Таким чином від кооперації ожидалося передовсім квантитативних результатів, навіть тоді, як вони і під технічним оглядом були на висоті. Шукалося переважно в національних рямцях поля праці для кооператив; кооператори на загал не були склонні звязувати тверезої щоденної роботи з великими мріями про основні переміни в господарській системі по лінії засад „соціяльної справедливости". При такому наставленні не було й теорії кооперативної конюнктуральної політики та про ролю кооперації в поборюванні кріз, бо серед середніх і дрібних селян не було для таких ідей пригожого ґрунту. Тільки робітництво, яке в споживчих кооперативах найшло для себе відповідне поле для своєї орґанізації, почало вчасно навязувати нитки поміж ідеольоґією соціялізму та завданнями й практикою споживчої кооперації. Формулування цих думок були, відповідно до умов часу, обережні, але закреслювали доволі далеко йдучі круги. Також споживчі кооперативи перші поробили заходи в цілі міжнародного обєднання кооператив; вониж витворили ідеольоґію свого роду „кооперативного соціялізму". Сільсько-господарські кооперативи створили теж свій інтернаціонал, але ті звязки були дуже слабкі; війна їх знесла з поверхні, тоді як між споживчими кооперативами навіть підчас війни були якісь зносини, а по війні прийшло знову до міжнародного співділання.

Споживча кооперація в ході свойого розвитку прийшла до ідеї творення власного виробництва тих товарів, яких потребує для своїх членів. В основі цієї ідеї лежить думка про потребу прямої

дороги від споживача до продуцента. Продовженням тої самої думки є ідея безпосереднього товарообміну між продуцентами і споживачами. Так з установи, що мала тільки поправити й подешевити процеси товарового обігу, помалу споживчі кооперативи стали носіями руху, який при вжиттю господарських засобів зміряє до побудовання господарства для власних потреб в міжнародньому розмірі. Це має внести лад і порядок у продукцію та розподіл дібр, що натурально мусілоб мати також велике значіння, серед нинішньої конюнктури. Пропаґована професійними союзами думка „господарської демократії" трактувала завсігди споживчі кооперативи, як самозрозумілий складник своєї господарської програми, а через те приняла й постулят прямого товарообміну між продуцентами й консументами.

Все це є гідне уваги, економічно й політично важливе, з соціольоґічного погляду інтересне, але не є воно якоюсь несподіванкою, бо ідеольоґія робітничого руху здавна кормилася уявою про перехід від приватно-капіталістичного до суспільного господарювання. Несподіванкою і притім великої ваги подією стає це все щойно тоді, коли поглянемо на партнера того цілого руху на хліборобство! Хліборобство вважалося давніше і ще й тепер прототипом того прінціпіяльного господарського погляду, який усіма силами своєї природи чіпить на приватно-господарській основі та держиться кріпко індивідуалістичного господарського світогляду. Тому й звертає особливу увагу, з якою супокійною самозрозумілістю хлібороби приняли до відома думку про органічну сполуку рільного господарства з господарською демократією; в р. 1927 при нагоді світової господарської конференції приєдналися до тих, що по своїй суті йшли до здійснення ідей „господарської демократії"!*) Лондонський Міжнар. Кооп. Союз доручив 1930 р. окремій комісії виробити міжнародню господаоську програму, яка має бути предметом нарад і ухвали світового кооп. Конґресу у 1933 р. Проєкт програми, що його виробила комісія, ставить в основу всіх вимог, як першу і начальну засаду — співпрацю споживачів з продуцентами. Ось як звучить вступ до цього надзвичайно важкого документу:

„„Господарська політика Міжн. Кооп. Союзу виходить з основної засади, що спільність інтересів споживачів і продуцентів по всіх країнах є найпевнішою підставою для нового господарського й соціяльного ладу та одною з найпевніших запорук для майбутнього світового замирення."

Далі в тексті говориться, ясно про петребу наладнування безпосередніх зносин між організаціями одної й другої сторни та про спільні комісії, що реґулювалиб ці взаємовідносини й ціни товарів.

Це, що в цій програмі поставлено, як практичний постулят, веде до пляного господарства в національних та міжнародніх межах. Досі ще не було зі сторони міжнародньої орґанізації спожи-

*) Резолюція світової госп. конференції з 1927 р. звучить: „Міжнаціональні порозуміння між хлібор. кооперативами що до означення продуктів можуть причинитися до оздоровлення ринків та усталення цін. Щоби такі порозуміння могли осягти свою ціль, потрібна повна довіря співпраця з краєвими й міжнародніми кооперативами споживачів на ґрунті правильного ділового обороту та довгоречинцевих умов."

вачів пропозиції, яка так послідовно вимагала би заступлення ролі купецтва — безпосереднім товарообміном поміж кооперативами продуцентів і споживачів.

Це одночасно (з усіх які досі були) найширший плян урегульованої торговельної організації без конкуренційної системи умов за ціни. На появу цього пляну мала рішаючий вплив світова госп. кріза. Від його переведення надіються далекойдучих національних та інтернаціональних перемін, які вправді з початку будуть торкатися міжнародньої виміни харчевих продуктів, але згодом повинні перейти в ділянку обороту сирівцями й промислового виробництва. Через таке управильнення і стабілізацію міжнароднього товарообміну, кризи в майбутньому, якщо взагалі не відпали-би, то в кожному разі булиби рідші і не такі важкі. Уважний читач програми догляне й ті труднощі, які стоятимуть на дорозі до здійснення сміливого пляну безпосереднього товарообміну. Не є нашим завданням тут входити в такі подробиці. Проєкт цей напевно перейде не одну зміну, заки стане символом віри МКС. Але цей документ є найновішим та найбільш ярким доказом, куди прямує думка кооператив споживачів, і тому має симпатичне значіння.

Для справи безпосередніх зносин між кооп-вами споживачів і продуцентів побіч хліборобських кооператив входять в гру тільки споживчі кооперативи і то крім Рад. Союзу, де кооперативи являються пів-державними примусовими організаціями. Статистика МКС називає 15,0 міліонів членів спож. кооп-в. Їх обороти в 1930 р. виносили 395 міліонів фунтів шт. (7,9 міліярдів марок). Для міжнароднього товарообміну входять в гру передовсім гуртівні, натурально знов без СССР, де гуртівня є державн. установою для переводження державної внутрішньої й зовнішньої торгівлі. В 1930 р. мали 38 гуртівень, приналежних до МКС обороту 183,5 міл. фунтів шт. (3,7 міліярдів марок). За 1928 р. знаємо, які були обороти гуртівень з іншими кооп. організаціями: 23,8 міл. марок. Це певно невеликий відсоток всіх оборотів гуртівень; ще значно переважають закупна на звичайному товаровому ринку.

По звідомленням Цент. Союзу нім. спож. кооп. в 1930 році закуповували 252 коп-ви хлібор. продукти прямо від кооператив і окремих хліборобів в Німеччині. Вартість цих закупів була 23,1 міл. марок, з того 11,4 у окремих хліборобів а 11,7 у кооператив. Предметами цих зносин були: молоко, смалець, масло, сир, мед, збіжжа й збіжеві продукти, паша, яйця, худоба, мясо, дріб, картоплі, стручкові, городовина й садовина. Все таки цей товарообмін находиться ще тільки в початках свойого розвитку. Коли до того додати ще обороти самої гамбурськї гуртівні, то цифра збільшиться ще о 43 міл. марок. За таку суму закупила ця гуртівня в 1930 р. товарів у хліб. кооп-в та в закордонних гуртівень. (Ця остання обставина затемнює образ положення).*)

Кооператори цілого світу слідкуватимуть з найбільшою увагою за розвитком одної з найбільших госп. ідей сучасности. **А. Міллер.**

*) В звідомленні про конґрес нім. хліборобської кооперації (червень 1932) подано таке місце з промови нач. директора союзу Ґеннеса: „Що торкається безпосередніх зносин з кооперацією споживачів, то треба завважити, що сама гуртівня нім. спож. кооп-в у Гамбурзі закупила в 1931 р. сіл.-госп. продуктів за сто міліонів марок“ (з Vierteljahrschrift. J. Genoss-Wesen № 3/932. — Ред. Кооп. Респ.).

СТОРІНКА ЧИТАЧА.

До дискусії.

В 9. числі „К. Р.“ за вересень 1932 піднесено — між іншим — на 319 сторінці справу стягання уділів через П. С. К. векслями та справу обтяження р-ків кооператив „односторонніми рішеннями“.

До цих дуже важних справ хочу подати свої завваги.

Уділові векслі.

Кожна кооперативна установа може правильно і всесторонно розвиватися тільки тоді, коли є як слід вивінована у власні оборотові фонди. Кожна кооп-а II. ступня має звичайно (зовсім зрозуміло) велику адміністрацію, тому — при найліпшій господарці — не має можности достаточно збільшувати запасний фонд. Остаються уділи, які кожний П. С. К. старається постійно збільшувати. Та це не така легка справа. При закупах товарів богато кооп-ив вимагає ще й товарового кредиту. Остається одинокий спосіб: доповнення уділів при нагоді люстрацій кооп-ив інструкторським відділом даного П. С. К. Та дуже часто трапляється, що навіть в добрих та середніх кооперативах в часі люстрації нема в касі готівки на доповнення уділів в П. С. К., згл. знайдена готівка є хвилево конечно потрібна на закупно товарів. Деякі знова несолідні управи уміють нарочно так уладитися, щоби люстратор не міг нічого взяти на уділ до П. С. К. (пр. фіктивна сплата кредиту, гот. зачети), запевняючи рівночасно, що дуже радо далиб на уділ, та — на жаль — нема готівки. Розуміється, що серед таких обставин не булоб змоги відповідно доповняти уділовий капітал. Тому то між іншими й стрийський С. К. брав від союзних кооператив векслі на доповнення уділів, розложені на догідні для кооперативи рати. Деякі кооперативи годилися на це радо, бо не потребували витягати з обороту н а р а з більшої готівки. Другі не мали вже жадного викруту. І в той спосіб стрийський С. К. стягнув в роках 1930/31 поважні квоти на уділ, що — між іншим — підніс Р. С. У. К. у поревізійнім письмі.

Розумється, що не булоб сенсу держати тих векслів у портфелі. Їх пускав С. К. в оборот, а кооп-и в подавляючій більшости повикупляли ті уділові векслі. Не викупили їх в цілости або частинно тільки кілька кооп-ив, у яких була лиха господарка кооперат. майном, в яких не переводяться зловживання-недобори чи то касові чи товарові. А звичайно, де зла господарка, там і лихі висліди праці, там і неоправдані жалі до С. К.

Обтяжування рахунків кооператив.

На самім початку треба підчеркнути, що обтяжування р-ків кооп-ив відбуваються або на основі ухвал загальних зборів кооп-ого осердку, згл. на основі ухвал районових анкет кооп-ив, значить самих таки низвих кооп-ив, або вони випливають вже із самого торговельного звязку кооп-ив з кооп-им осередком, або вкінци — доконується їх на основі рішень кооп-их централь. Значить — не можнаб їх назвати „обтяжуваннями одностороннім рішенням“.

Сюди належат:

1) 1% від торгів на звортний допомоговий фонд для низових кооператив;

2) обтяжування за ріжні видані кооп-ам друки, за дійсні кошта білянсових курсів (льокаль, опал) і т. п. понсеені для кооп-ив видатки;

3) відсотки від несплаченого в речинці товарового кредиту та кошти інкаса векслів;

4) кари на службовиків згл. на завідуючі орґани некараних кооператив, які кооп. стягають зі службовиків згл. з завідуючих орґанів, і вкінці

5) чи не каменем предкновенія є обтяжування за вкладку до „Сільськог Господаря". І треба признати, що деякі кооп-и нерадо платять ту вкладку до „С. Г.". Але тоді хібаб зліквідувати усяку аґрономічну працю в краю? А з оцим хіба не може погодитися жаден кооп-ий працівник.

Інша річ, що оту вкладку можнаб означити відповідно до стану кооп-и, пр. у відсотковім відношенню до торгів. **О. Г.**

З ЖИТТЯ УКР. КООПЕРАЦІЇ.

Перші лісові кооперативи на Гуцульщині*).

(Їх історія та характер діяльности).

Ми не входимо далі в характеристику діяльности самих орґанів управління та орґанізації детайлів діловодства т-ва „Верховина", часто з великою ріжницею між тим, як того вимагав невдалий статут цеї орґанізації та як це переводилось в практичному житті. При короткому історичному нарисі на це нема місця. В цім же нарисі хочемо підкреслити, що „Верховина" зразу-ж після свого заснования стала на реальний грунт і взялась за роботу. Правда, не маючи добре підготовленого апарату і продуманої добре з усіх боків орґанізації праці, спираючись лише на досвід і щиру добру волю кількох відданих одиниць, товариство зразу ж потерпіло і невдачу. Але колиб орґанізатори вичікували довший час на переведення якоїсь внутрішньої орґанізації, а членам свого обєднання фактично не давали роботи, а значить і потрібного їм заробітку, то, безумовно, ця кооператива лишиласяб мертвою одиницею. Згадаймо, як тяжко було прикликати людей до вступлення в цю кооперативу, яке сильне було недружелюбство конкурентів лісопромисловців, нарешті, які жахливі приклади з кооперативного життя були навкруги, коли засновувалася наша лісова кооператива. Все це говорило за те, що енерґійні піонірі повинні були користатись з першої ж нагоди і за всяку ціну, як найскоріще братись до переведення в життя тих практичних завдань і тої ідейної мети, до яких вони закликали місцеве, тоді маловірне, лісове робітництво.

---

*) Закінчення. Початок гл. в „Кооп. Респ." ч. 11. за листопад б. р.

Слідуюча таблиця, складена в приблизних числах, бо точних, документальних даних на місці діяльности товариства не можна було добути, показує успішність розвитку діяльности „Верховини“ за перші роки її існування:

Рік	Кількість вирубаних ділянок лісу.	Вирубано лісу в тисячах метр. кубічних.	Загальна ціна праці в тисячах к. ч.	Заробіток пересічно за один метр. кубіч.	Число робітників занятих на роботах
1925—6	2	22	776	35	110
1927	7	68,5	1,778	26	461
1928 (не цілий)	7	67	1,948	29	470

З розвитком діяльности, коли перші труднощі і невдачі переборено, до кооперативи міняється відношення як з боку його конкурентів, так і з боку його роботодавця — лісової дирекції, а ще більше від місцевого населення, а головно з боку лісового робітництва.

Конкурента перебороли зразу ж власне самим фактом існування живої, діяльної кооперативи. Той факт, що кооператива одержала роботу і хоч сяк-так зправилась з нею, примусив рахуватись з цим приватних підприємців і змінити до певної міри відношення до своїх робітників і навіть збільшити їм заробітню платню. Бо коли кооператива платила своїм членам за зрубання одного кубічного метра лісу від 28.— к. ч. до 30.— а то й 40.— к. ч., (в залежности від характеру роботи і породи дерева), то приватні підприємці перед заснованням кооперативи за туж працю платили по 20.— а то й 10.— к. ч. Отже, волею чи неволею, а мусіли ці останні прибавити, коли не хотіли лишитись може й зовсім без робітників. А бували й такі випадки, що й самі дехто з місцевих менших підприємців, а зокрема, так звані „маніпулянти“ просились приняти їх до товариства.

Лісова дирекція почала охотніше давати роботу лісовій кооперативі. З одного боку вона також побачила реальність і можливість договорів з колєктивом самих робітників. З другого боку, лісова дирекція зрозуміла, що зменшення числа посередників при розробці лісів хоч і підвищує заробітну платню самих робітників, але все ж таки зменшує вартість лісорозробок в цілому і тим здешевлює ціну деревна та лишає державі, яко його власникові частину капіталу. Тому в дальнішому кооператива вже без всяких особливих підготовчих турбот почала перебирати праці в багатьох місцях Підкарпаття. При цьому траплялись випадки, коли лісова дирекція, діставши пропозиції передати ліс на рубанку за однакову ціну, яку з одного боку пропонував приватний підприємець, а з другого — кооператива, давала перевагу цій другій.

І ось, за перший рік свого існування кооператива виконала лише дві роботи (в Берлебаші і Ставному), здала 22 тисячі куб. метрів деревна і дістала за цю роботу приблизно 776 тисяч к. ч., або пересічно за один куб. метр. по 35.— к. ч.

За другий, 1927. рік кооператива вирубала 7 „пасік“ (Кевелів, Стебне, Щербина, Ужок, Тиха, Ставне і Лубня) в 68,5 тисяч метрів куб. або виконала праці більше ніж в три рази проти першого року, разом на суму 1.778 тисяч к. ч. або дала заробити своїм членам пересічно по 26.— к. ч. за метр.

Дешевша, ніби, пересічна ціна роботи в 1927. році в порівнанню з 1925—26 роком пояснюється переплатою за прогульні дні в 1926. році і взагалі недоброю орґанізацією праці в тому році, завдяки чому робота була непомірно дороща на 25—30 відсотків, ніж то мало би бути. Крім того на зменшення пересічної ціни за роботу в 1927. році впливає й те, що кооператива в цім році перебрала велику роботу на рубанку звичайного палива, що оцінюється звичайно нище.

По відомостях, за кілька місяців 1928. року, кооператива вже встигла дістати роботи стільки ж, скільки мала за цілий попередній рік, а саме — мала рубати в семи місцях (Кевелів, Стебний, Чорна Тиса, Ставне, Лубня, Тиха, Ужок), на загальну суму коло двох міліонів корон чеських з пересічною ціною по 29.— к. ч. за куб. метр деревна, або на 3.— к. ч. більше проти попереднього року. Отже пересічна заробітня платня в кооперативі почала зростати.

В результаті праці за другий 1927. рік свого існування лісова кооператива остаточно переборола всі перешкоди, а зокрема направила свою невдачу першого року. Після закінчення рубанки в 1927. році кооператива мала до своєї розпорядимости зиск в такій сумі, що можна було сплатити весь борг, затягнений в міністерстві соціяльної опіки для покриття втрат з минулого року, а крім того, і що може найважніше, — товариство вже допомогло своїм членам вилізти з ярма заборженности у жидів, заплативши за „набори“ своїх членів по „цедулях“ у жидівських склепах на загальну суму до 15. тисяч корон чеських.

Крім того, члени управи товариства плянували вже розвивати дальшу діяльність товариства не лише в напрямку ширшого забезпечення працею своїх членів, але також і в напрямку безпосереднього задоволення їхніх особистих потреб як споживчих, так і в постачанню їх кредитом для господарських цілей.

Кращі можливости для здійснення цих завдань приніс 1928. рік, коли в результаті рубанок за цей рік кооператива дістала ще більшу надвишку. Тоді управа нашої лісової кооп-ви, бажаючи оберегти своїх членів від визиску приватними крамарями, які стреміли постачати в місця рубанки, далекі від житла, дорощі і гірші продукти, увійшла в згоду з споживчим товариством в Ясіню. По цій згоді споживча кооператива почала продавати членам лісової кооперативи і їхнім родинам потрібні їм продукти, а найбільше кукурузяне борошно та солонину не лише за готівку, але також в борг. Цей набір своїх членів, що за рік виносив приблизно суму 20 тисяч к. ч., управа лісової кооперативи сплачувала щомісяця готівкою, потручуючи її з платні дотичних робітників. Крім того, лісова кооператива виписала в цьому році з Румунії 2 ваґони кукурудзяного борошна по 200.— к. ч. за метрак, в той час як в приватних крамницях це борошно гіршої якости коштувало по 240—250.— к. ч. за метрак.

В цьомуж 1928. році управа т-ва хотіла використати статутарну

назву своєї кооперативи: „і будовельне дружество“*) та хотіла заключити контракт на будову і справлення великого шляху в долині Тиси від Бичкова до Ясіня та на реґуляцію самої річки. Але перевести цю думку в життя не пощастило.

При перегляді робот, переведених кооперативою в 1927. і 1928. роках, звертає на себе увагу розкиданість тих участків, на яких вони виконувались. Кооператива в цих роках мала роботи в двох протилежних і далеких один від другого кутках: коло Ясіню і коло Ужока. Це мало велике значіння, бо таким чином переводилась найширша пропаганда серед робітництва для орґанізації подібних товариств, а разом з тим це впливало на зміну умов праці і на підвищення платні на приватних підприємствах. В цьому відношенню особливо важливе значіння мала робота в Ставному коло Ужока. Місцеве населення тут було до краю забите й пригнічене морально та соціяльно, зовсім безпорадне, а попередньою експлоатацією та паленкою (горівкою) доведене до стану таки правдивого злидачіння, а тому і до злиднів. В цих околицях бували такі періоди голоду, що єдиним джерелом, яке підтримувало існування населення, були так звані тут, „червоні кухні“, цебто, добродійні кухні Червоного Хреста. Розуміється, місцеві підприємці не хотіли брати до роботи в ліси такого населення, бо дивились на нього, як на елемент нездібний до роботи, і з якого навіть і в „кантинах“ не заробиш. Тому вигіднішими для них були приведені з закордону галичани, бо з цим можна було робити ще й жахливу конкуренцію, використовуючи їхню непоінформованість і знижуючи їм заробітню платню аж під мінімум.

І ось, в цю атмосферу крайнього морального упадку як серед робітництва, так і серед несовісних підприємців, вривається свіже повітря. Кооператива „Верховина“ з кадром своїх бадьорих і ще сильних духом гуцулів бере в Ставному роботу на рубанку 20 тисяч кубічних метрів лісу та ще й за високу ціну. Робота ця вимагала прикладення праці 200 робітників, в число яких було покликано також і місцевий елемент. „Червоні кухні“ для послуг „робочим дружествам“ кооперативи управа „Верховини“ відкинула, як психольоґічно шкідливий спосіб забезпечення робітників харчами, що присипляє їхні турботи за свою долю. Було просто сказано, що „червоні кухні“ — „привчають годуватись, але не вчать працювати самому для себе“.

Отже, само собою зрозуміло, яке величезне значіння для майбутнього соціяльного одужання відограла „Верховина“ серед цих пригнічених робітників.

За зростом можливостей для примінення рук своїх членів до праці в кооперативі, зростала потреба мати і певне знаряддя для кращого переведення лісових робіт. З початку існування товариства до нього вступили члени з своїми сокирами. На кінець першого року свого існування кооператива уже мала власних сокир, ґріфів (рід сокир), цапінів (приладдя для рубанки лісу і його качання) та чоканів (теж — лише важче знаряддя) разом на суму к. ч. 810.—. А в третьому році ціна кооперативного інвентарю виносила до к. ч. 20.000.—, в тому числі були:

---

*) Помилковий термін, в дійсности тут малось на увазі — „будівниче“, а не „будівельне“ товариство.

Ґріфи, цапіни і чокани на суму . . . . к. ч. 1.500.—
Клевці і таси . . . . „ 1.000.—
Одна пара коней і віз . . . . „ 7.000.—
Одна моторова пила для пиляння дров, яку товариство вживало на роботах в Ужоку і Ставному „ 10.000.—

Успіх товариства в його основному завданню — постачати працю своїм членам і давати за ту працю справедливу ціну, скоро викликав прихильне відношення як з боку членів, так і взагалі з боку місцевих ліс. робітників. Це найяскравіше виявилось у зрості числа членів т-ва.

При заснованні товариства, в 1925. році, в кооперативу записалось 32 члени, на другий рік число членів збільшилось до 40 чоловіка, в 1927. році їх було вже 56, а в середині 1928. року — 90 чоловіка. Отже, за три роки склад товариства збільшився більше ніж в три рази проти того, як було при заснованню, при чому число членів зростало постепенно, але певно.

Але всеж таки, коли порівняти число членів товариства з числом робітників, що були потрібні для виконання тих робіт, за які бралась кооператива, то приходиться визнати, що це число було все ж за мале. З цеї причини в місці осідку „Верховини“ часто приходилось чути закиди, що, мовляв, це не кооператива, а гурт родичів, які тримають справу в своїх руках, з неї користають і не хотять до неї приймати нікого крім своїх. Але цей закид не є правдивий. Список 90 членів при його перегляді показує ріжні призвіща і мешканців з ріжних сіл. Причина-ж дійсної обмежености числа членів товариства випливає з слідуючого.

По перше, пригадаймо, як на початках заснования кооперативи було тяжко переборювати всякі труднощі, щоб здобути роботу, а потім, як при першій невдачі орґанізаторам приходилось ризикувати всім своїм майном і підбивати до того ж своїх блищих однодумців, щоб спасти нове ідейне діло, якому ширші кола робітництва не вірили. Пригадаймо далі, як на заклик піонірів лісової кооперації відгукнулося лише три десятки з числа сотень тих, для добра яких власне й засновувалась кооператива. До кооперативи пристали тоді лише ті, що персонально довіряли і особисто знали орґанізаторів. При такому загальному недовірю, орґанізатори, розуміється, не могли приймати кого попало. Щоб забезпечити собі кращий успіх, мусіли вони в своє товариство добірати не лише свідоміших, але також знаних їм осіб, а до того ще може й заможніших, аби мати бодай на початок такий елемент, який би почував себе соціяльно певніше і твердіше стояти проти зазіхань і підкупних підходів тих, для кого було немилим існування лісової кооперативи.

На третій рік існування кооператива зменшила розмір уділу з 250 к. ч., до 100 к. ч., а первісний склад товариства поширила на рахунок бідніших верств лісового робітництва. Але нові члени приймались лише з числа фахово кращих лісових робітників, а також відомих своєю чесністю. Бо ж при лісових роботах, де точної контролі роботи провадити не можна, кооперативі дуже залежало на тім, щоб вища платня за працю давалася за відповідне совісне її виконання. Крім того, розуміючи, що в боротьбу проти ворога, який дуже багато вигравав на темноті верховинського населення, треба виступати з свідомішим елементом, управа кооперативи стреміла приймати по можливости

грамотних людей, так, що в 1928 році серед всіх членів т-ва було приблизно лише 25 відсотків анальфабетів.

Всі ці обмеження і обережности, що так зрозумілі, так льоґічні і мають місце взагалі в кожній кооперативі продуцентів та які власне й творять першу силу такого обєднання, не могли разом з тим не викликати певного незадоволення серед загалу робітництва ще не обєднаного в кооперативі. Звідци й ті наклепи і чутки про родинний склад товариства.

Зате членство кооперативи „Верховина" зарекомендувало себе сумлінним виконанням своїх обовязків супроти свого товариства. Побачивши ті практичні вигоди, які почала давати кооператива своїм членам, ці останні інтенсивніше почали вплачувати свої уділові залеглости і в 1928 році сплатили $^3/_4$ всього підписаного капіталу. Так само совісно проявляли себе члени при виконанню робіт та у відносинах між собою. Дисциплінованість при роботі і товариська дружність та довіря до управи товариства є загальною характеристикою членів „Верховини". Але що до ідейно-кооперативної свідомости, або бодай розуміння ширших завдань своєї кооперативи, то цим можуть виказатися далеко не всі. Над піднесенням свідомости цих лісових робітників треба б ще багато попрацювати, щоб у одних викорінити „куркульство", а других витягнути з психольоґії пригніченого стану недавнього раба. Більшість членів високо цінять свою кооперативу за те, що від неї акуратно дістають належний заробіток і не почувають над собою того жаху, що тяжив над ними, коли мусіли працювати у прив. підприємця.

Але все ж, для виконання взятих на себе зобовязань кооперативі не вистарчало своїх членів. Для цього треба було порушити вимоги статуту. наймати в 1925/26 році 64 відсотки всього потрібного робітництва, в 1927 році — 88 відсотків, а в 1928 році — 81 відсоток. Таким чином із всіх робітників, що працювали на рубанках кооперативи, пересічно 78 відсотків були наймані робітники. Повстає делікатне, з точки погляду теорії кооперації, питання. Чи кооператива „Верховина", усуваючи цілу низку експльоататорів — приватних підприємців, не перебірала сама на себе ту-ж неславну ролю, прикриваючись лише почесним іменем кооперативної орґанізації? Але й це обвинувачення не має підстав.

По перше, виведені приблизно відсотки нанятих робітників треба до певної міри зменшити тому, що вони вираховані, у відношенні до загального числа робітників, які були потрібні для виконання всіх робіт за даний рік. Між тим, не завжди всі роботи переводились одночасово і бували такі періоди, коли частина членів товариства, закінчивши одну роботу, переходила на іншу і тому дотичне число нанятих робітників фактично бувало меншим.

Далі, треба зазначити, що наняті робітники працювали в кооперативі „Верховина", як тимчасові, а не як постійні робітники. При цьому, як бачимо з наведених відсотків ,є натяк на те, що з унормованням життя кооперативи число нанятих робітників зменшується.

Але коли кооператива весь час відчувала потребу мати нанятих робітників, то чому-ж вона за рахунок цих-же найманих не збільшувала свого складу? На це запитання ми вже дали основну відповідь раніше. Тепер же звертаємо увагу ще на ту причину, що кооператива не могла так швидко збільшувати числа своїх членів, бо не мала пев-

ности на стало забезпечувати їм роботу. З окрема це мало велике значіння для біднішого елементу, який тої роботи потребував на протязі цілого року, а не лише сезоново. Ці масові нові члени при їх малій свідомости і соціяльній слабости та ще при відповідній аґітації з боку тих, кому існування кооперативи було небажаним, в разі коли б кооператива не виконала свого морального обовязку перед ними, могли би ослабити її внутрішню відпорність і здисциплінованість, а то й розвалити ще молоду орґанізацію. А між тим при місцевих обставинах та внутрішня відпорність і здисциплінованість були підставою дальшого розвитку товариства, а ці ж якости могли лекше і краще розвинутися на перших порах лише при меншому числі учасників.

Набірати ж членів під титулом якихось „кандидатів", що мали б право лише на роботу, оскільки б вона була для них, а переводити їх в дійсні члени лише з бігом часу — це порушило б основний кооперативний принціп рівноправности.

Ще більше оправдує лісову кооперативу „Верховина" від закиду, який подано вище, те, що майже всі ці наняті робітники не були сторонніми людьми для лісового кооперативного руху. „Верховина", дотримуючись другого дуже важливого принціпу — кооперативної солідарности, — приймала на роботу до себе членів другої сусідньої лісової кооперативи „Тисан" і то майже всіх його членів. Таким чином в цих роках обидві кооперативи ніби були одна доповненням другої. Тоді, як „Верховина", маючи в своєму складі заможніших робітників, працювала лише в галузі рубанки лісу, друга кооператива „Тисан", що складалася з бідніших робітників, перебрала на себе, яко основну функцію, — сплав лісу. Але ця друга кооператива приняла відразу велике число членів. Тому в часі засухи та зимою, коли сплав лісу припиняється, „Тисан" лишав багатьох своїх членів без роботи. Іти їм найматись рубати ліс до приватного підприємця, — це значило б попадати в ті обійми, вирватись з яких кликала їхня трохи вже пробуджена свідомість. Тому-то цілком льоґічним, похвальним і цілком оправданим треба визнати той факт, що „Верховина" приймала до себе, яко тимчасових робітників, саме цих членів другої, дружньої кооп. орґанізації.

При цьому „Верховина" платила кошти подорожі цим робітникам до місця праці, не відраховуючи їх із платні. Саму платню за роботу платила їм по однакових нормах, як і членам свого товариства. Нарешті, ті надвишки, які повставали від робіт, кооп. „Верховина" не розділювала між своїми членами, а призначала для спеціяльного капіталу на забезпечування харчами як своїх членів, так нарівні з ними і нанятих робітників. Крім того, так само як своїх членів, так і нанятих робітників, управа т-ва „Верховина" асекурувала на випадок нещасть і хвороби.

Словом, переглядаючи відношення кооперативи „Верховина" до нанятих робітників, членів кооперативи „Тисан", не можна знайти таких поважних фактів, які б дали підставу обвинувачувати „Верховину" в експльоатації, а тим самим і знаходити ознаки внутрішнього виродження цієї кооперативи. Ті ж формальні недотримання кооперативних принціпів і факт важливого порушення статуту відносимо не на рахунок недоброї волі орґанізаторів, а хочемо пояснити примусом загальних обставин та незакінченністю ще самого орґанізаційного періоду лісової кооперації на Підкарпаттю, яка взагалі ще лиш шукає своїх форм та принціпів орґанізації.

Ант. Кущинський.

З КООПЕРАТИВНОГО СВІТА.

Банковий Кооперативний Комітет.

(Закінчення*).

Змагання в напрямі уніфікації статутів і централізації кооперативних банків ріжних форм.

Анкета ведена Комітетом виявила спільні ціхи статутів, після яких улаштовуються кооперативні банки ріжних народів. Зясувати їх можна ось як[1]).

Загально принятою формою устрою коопер. банків є акційна спілка, якої акції виставлені на імя посідача. Очевидно ця форма не відповідає, на перший погляд, кооп. принціпам, одначе не треба забувати, що акції знаходяться в руках кооп. товариств. Що до приняття ін. установ н. пр. синдикатів, як акціонерів банку, то таким можна резервувати право участи, оскільки їх приявність є корисною для кооперативного руху.

Процент від соціяльного капіталу є для всіх організацій сталий. Очевидно ця ограниченість змінятиметься згідно з обставинами в поодиноких краях.

Конечність громадження великих резерв є загально принятою.

Щодо поділу доходів, то погляди тут ріжні: одні розділюють їх згідно з інтересами вірителів і довжників, другі добачують тільки інтереси довжників, бо на їхній погляд тільки вони являються правдивими споживачами, платячи відсотки за уділений їм капітал.

Щодо права акціонерів, то тут діє демократичний закон пропорціонального права голосування відповідно до значіння союзної організації. Коли уявити собі, що участь в соціяльному капіталі поодиноких організацій відповідає скількости їхніх членів, тоді пропорціональне голосування згідне з числом акцій, відповідає кооп. доктрині.

На випадок розвязання банку осягнений дохід треба ділити згідно з числом посіданих акцій. Така кляузуля не перечить кооперативному духові, зогляду на те, що акції є в руках кооп. товариств, а їх число відповідає їх значінню.

Анкета виявила теж кілька домагань признати більші права малим організаціям, як дозволяє їм на те число їхніх акцій.

Висловлено думку, що правительственна контроля загальних зборів, а головно Контрольної Комісії, не сміє переходити в безапеляційний нагляд згл. в провід цілою установою.

Дирекційна рада має складатися з малої скількости членів. Деякі організації бажають, щоби загальні збори вибирали і Комітет директорів і Контрольну раду.

---

*) Початок гл. в „Кооп. Респ." ч. 11 за листопад б. р.

[1]) Рапорт Карла Комеди на Конґресі в Стокгольмі 1927-го р. про статути-взірці і централізацію ріжних форм кооперативних банків (фінансових інституцій) в ріжних краях.

Так виглядають головні напрямні орґанізації кооп. національних банків; розуміється про виготовлення ідентичного статута для всіх кооп. банків у світі не можливо й подумати. Студіювання напрямних ліній, дозволить зблизити до себе кооп. банки та приготовить терен праці на майбутнє.

Централізація ріжних форм кооп. банків (фінансових інституцій) в поодиноких краях.

На загал всі кооп. організації заявилися за централізацією. Деякі члени Аліянсу, які не бажають централізації кооперативних банків роблять це зогляду на національне законодавство, або політичне положення, а не з огляду на відкидання самого централістичного принціпу.

Щодо способу централізації, то переважала опінія прихильна ідеї консорція. Повна злука (фузія) натрапляє в деяких краях на поважні перешкоди. Майже всі орґанізації притакнули ідеї центрального кооперативного банку, поділеного на автономні секції.

Конґрес по вислуханню докладу приняв ось які постанови:

„Міжнародний Банковий Кооп. Комітет, зібраний на нарадах в Стокгольмі, приймає до відома рапорт про статути-взірці, і поручає членам Міжнар. Кооп. Аліянсу, базувати свої банкові статути, на статутах взірцях, так для існуючих банків, як і для цих, що творитимуться, щоби надати однакову основу для кооперативних банкових справ.

Конференція думає, що кооперативні банки, оперті на цім самім устрою, приспішать повстання Міжнародного Кооп. Банку.

„Конференція поручає членам Міжнар. Кооп. Аліянсу, затіснювати торговельні взаємини межи існуючими кооперативними банками їхнього краю, щоб на основі здобутого досвіду змагати до їхньої централізації!“

Уодностайнення способу складання білянсів.

В цілі кращого перегляду фінансової сили кооп. банків, Комітет звертається до своїх членів з домаганням складати білянси після ось якого взірця:

Чинний стан:	Довжний стан:
1. Нерухомости.	Вплачений капітал і резерви.
2. Рухомости.	Незворотні зачети.
3. Векслевий портфел.	Зворотні зачети.
4. Портфель вартісних паперів.[2])	Облігаці.
5. Кредит ґарантований гіпотекою.	Вкладки на „жадання“ і біжучий рахунок.
6. Кредит ґарантований вартісними паперами.	Вкладки за вимовленням.
7. Кредит ґарантований товарами.	Замкнені вкладки.
8. Кредит ґарантований третими особами.	Емісії в обігу.
9. Неґарантований кредит.	Платні ефекти.
10. Фінансова участь.	Конто порядку.
11. Каса і банк.	
12. Конто порядку.[3])	

---

[2]) 4-ий пост відноситься тільки до вартісних паперів, які є в посіданню банку, а не тільки в його перехованню.

[3]) Вживане в деяких банках: вписується в ньому перехідне конто (passage) і операції перед безпосереднім виконанням.

Ліста спільних кореспондентів.

В Гамбурзі 1926-ого р. міжнародня банкова конференція застановлялася над способом централізації міжнародних кооп. трансакцій, та приняла ось яку резолюцію: „Міжнародня Банкова Конференція поручає кооперативним банкам надіслати секретаріятові Міжнародного Банкового Кооперативного Комітету, лісту їхніх кореспондентів. як теж список кореспондентів гуртівні. Одержані лісти дозволять секретаріятові помагати кооперативним банкам у вишукуванню спільних кореспондентів.

Цю ухвалу скріпила банкова нарада в Стокгольмі 1927-ого р. ще такою постановою: „В міжнародніх торговельних взаєминах, національні кооперації користуються посередництвом кооперативних банків, а оскільки вимагає конечність звернутися до приватного банку, М. Б. К. Комітет поручить такий банк в даному краю. Секретаріят виготовить лісту тих банків.“

Цю лісту провірює секретаріят раз в рік, в порозумінню з кооперативними банками.

Кооперативна торговля має йти за посередництвом кооперативних банків.*)

М. Б. Конференція в Ґанді, в серпні 1924-ого р., у якій брали участь відпоручники кооперацій Австрії, Бельґії, Болгарії, Франції, Італії, Латвії, Мадярщини, Радянського Союзу, Румунії, Чехословаччини, Швайцарії, України — звернулась до гуртівень із таким зазивом:

„Міжнародний Банковий Кооперативний Комітет взиває всі національні гуртівні послугуватись кооперативними банками в міжнародних торговельних взаєминах.“

Конференція в Гамбурзі, в жовтни 1926-ого р. звертається до національних гуртівень із зазивом „накладати на покупців обовязок полагоджувати всі платности за посередництвом кооперативних банків.“

М. Б. К. К. збирає точні вісти про звичаї кооперативних банків у світі.

Студії міжнародніх кооперативних взаємин.

Бажаючи приготовити основи під будівлю, М. К. Б. Комітет намагається представити дійсний образ міжнародних банкових взаємин. Тій цілі присвячена анкета ось якого змісту (Медіолян, 1923-ого р.):

Яка висота Ваших платностей за кордоном за куплені товарі:

а) кооперативним орґанізаціям?
б) приватним?

Яка висота Вашої продажі за кордоном?

Подайте компенсуючу суму купна і продажі Ваших міжнародних трансакцій і як обчислюєте виміний курс у хвилі компенсації?

Чи Ваші продажі закордон переводите виключно за готівкою, чи може й уділюєте речинці платностей, а в такому разі, які є Ваші ґарантії, і як довідуєтесь про Ваше ризико?

Скльки виносить загальна сума кожної з цих родів продажі?

---

[4]) Торговельні обороти світової кооперації виносять приблизно 3,600.000.000 фунтів штерлінґів. Анкети Міжнародного Банкового Кооперативного Комітету виявили, що їхні банкові операції виносили 60.000.000 фунтів штерлінґів, з чого тільки 5,000.000 фунтів штерлінґів припало кооперативним банкам.

Чи ескконтуєте закордонні кооперативні векслі? На яку суму? Під якими услівями?

Чи уділюєте зачети закордон, ручені товарами на складах (варант)?

Чи можете відкрити у ваганню коротко і довгореченцевих вкладок у Ваших банках свого рода правильну згідність з порами року (сезоном), засівами і т. п.

Що робите зі злишніми капіталами, які не можете умістити у Вашому кооперативному русі і який становлять вони відсоток?

Досліди над участю кооперативних банків в кооперативному русі.

Комітет перевів анкету над участю кооперативних банків в кооперативному русі. В тій цілі звернувся він до банків, подати йому довірочно відомости про всі їхні приходи та про висоту капіталів вміщених в кооперативних підприємствах.

Відповіло 14 банків, а в тім числі і Українбанк з Харкова.

Вислід звучить так: в 1928-ім році всі ті банки посідали в амер. долярах:

Вплачений капітал і резерви:	78.198.824
Зачети держав і державних банків:	215.632.395
Вкладки:	362.063.779
Разом приходи:	655.894.998
Участь в кооперації:	429.805.438
Ріжниця	226.089.560—34,51°/₀

Зогляду на це, що Пруська Центральна Кооперативна Каса, Центральний Кооперативний Банк в Токіо, Всекобанк і Українбанк, які виказують найбільшу участь капіталів в кооперативному русі, одержують при спеціяльних услівях державні кредити, картина для 9-ох останніх банків представляється так:

Вплачений капітал і резерви:	8.957.741
Зачети держав і державних банків:	1.177.215
Вкладки:	249.539.249
Разом приходи	259.714.205
Участь в кооперації:	49.718.516
Ріжниця:	209.995.789—81,07°/₀

Ці цифри Секретаріят Комітету подав до відома світової кооперації, змагаючи цим способом наклонити міжнародню кооперацю використати ці кооперативно невжитковані капітали на національному ґрунті для міжнародньої кооперації.

Позички одержувані за посередництвом М. Б. К. Комітету.

Діяльність М. Б. К. Комітету, проявилась теж у посередництві при визичуванню кооперативних капталів на міжнародньому полі. При цій нагоді Комітет установив такий правильник: „Домагання позички треба надсилати на руки секретаріяту М. Б. К. Комітету. Секретаріят повідомляє про це з місця кооп. орґанізацію, яка в силі таку позичку уділити, та поручає обом сторонам увійти в безпосередні переговори та про їхній вислід повідомити Секретаріят. Орґанізації, які домага-

ються позичок, волять точно означувати рід кредиту (коротко чи довгоречинцева позичка); (ухвала наради в Лондоні 1929-ого р.). Трансакції мають відбуватися за посередництвом центральних кооперативних організацій дотичних країв. Комітет приниматиме відомости про висоту капіталів, які бажають кооперації визичувати кооперацям других народів, та передаватиме ці вдомости кооперацям, які хотять осягнути позичку (рішення в Ляпціґу 1930-ого р.).

М. Б. К. К. присвячує теж чи мало уваги банково-технічним та економічним проблємам. Окрема нарада директорів кооперативних банків, застановлялася над рухом золота у світі та його економічними наслідками. Комітет стежив за повстанням і долею Банку Міжнародних Обчислень (Banque des Réglements Internationaux) — Коротко кажучи, усі важні проблєми фінансового життя, знаходять свій відгомін та пильні студії в центрі банкового кооперативного світа.

Під назвою міжнародні документи оголошує Комітет документи про банкове кооперативне життя світу.

Комітет стоїть у переписці з близько соткою кооперативних банків 35-ти країв; в блищім контакті знаходиться він із 52-ма кооперативними банками 26-ох країв, гуртує він 23 банки з 19-ьох країв.

Ю. Студинський.

Умова між конфедерацією синдикатів і Центральчим Кооперативним Союзом у Фінляндії. Переговори між Конфедерацією синдикатів і Центральним союзом споживчих кооператив („К. К.") закінчилися умовою між цими двома централями.

Ця умова обіймає декларацію про взаїмні дружні відносини професійного і кооперативного руху. Поза тим умова трактує ріжні питання, з котрих найголовнішим є полагодження конфліктів, що можуть повставати між цими двома орґанізаціями. Вона забороняє проголошення страйку в підприємствах, приналежних до центрального союза спож. кооператив, до полагодження спору порозумівавчою радою (Conceil d'arbitrage) зложеною з 6 осіб — по 3 представники від кожної орґанізації. Ця рада в можливо найкоротшому часі розбиратиме віддані їй справи і згідно зі своїм реґуляміном приходитиме з внесками. Її пропозиції не матимуть жадного обовязуючого характеру ні для синдикату ні для підприємства, де виникне конфлікт; але в практиці, очевидно їх не відкинуть, якщо вони приняті будуть за однодушною згодою членів порозумівавчої ради. Більше того, умова передбачує, що на випадок страйку в кооперативнім підприємстві деякі катеґорії обслуг, особливо ощадностева, мусять остати поза страйком.

На скільки упали згл. зросли обороти краєвих споживчих кооп. гуртівень?

Нище подаємо таблицю змін в оборотах краєвих спож. гуртівень ріжних держав і національностей за останній рік. Причини неоднакових відхилень від стану в році 1930 очевидно не є скрізь однакові, і тому не можна з цих чисел робити поспішних висновків.

	Обороти за 1931 р. шв. фр.	Зміна до 1930 р. = 100
1. Італія	25.783.803	129,8
2. Франція D. M. G.	161.081.697	105.3
3. Швайцар. V. D. G.	38.273.106	104.7
4. Швайцар. V. S. K.	166.888.338	102,6
5. Чехосл. G. E. C.	48.595.812	98,1
6. Австрія G Ö C.	65.024.647	97,8
7. Чехосл. V. D. P.	72.827.858	97,1
8. Швеція	192.916.473	96,9
9. Голяндія	36.536.703	96,9
10. Болгарія	15.826.494	96,8
11. Німеччина Gepag	86.318.518	94,6
12. Швайц., Concordia	4.017.095	93,7
13. Норвеґія N. K. G.	38.895.994	92,1
14. Угорщина	52.464.765	91,4
15. Чехосл. U D.	11.272.060	89,4
16. Польща „Społem"	47.486.312	89,3
17. Анґлія	1.906.105.146	89,0
18. Шкоція	387.131.304	87,2
19. Німеччина G. E. G.	525.865.725	86,2
20. Данія F. D. B.	170.572.449	86,1
21. Спол. Держ. C.C.E.	7.782.470	85,3

22. Естонія Е. Т. К.	20.796.615	85,2	26. Канада С. W. S.	2.418.805	80,2
23. Бельгія	27.314.646	84,9	27. Фінляндія О. Т. К.	69.330.266	80,0
24. Еспанія	2.293.696	83,0	28. Австрія С. W. S.	14.375.899	79,9
25. Фінляндія S. O. K.	106.724.050	81,4	29 Данія R. A. V.	4.206.831	75,7

З ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ.

Діяльність польських хліборобських організацій в Стрийщині.

Від покінчення війни аж до осени 1927 р. не проявляли польські господарські товариства майже ніякого заінтересування господарськими справами українського села, як і в загалі не давали ніяких познак свойого існування. Щойно розріст українських кооператив, праця філії тов. „Сільський Господар“ і Повітового Союза Кооператив звернули їхню увагу на значіння суспільно-агрономічної роботи та викликали зацікавлення до господарських справ села.

Почалося від улаштування конкуренційної сільсько-господарської вистави в Стрию в осени 1927 р. Виставу уладило тодішне „Т-во Господарське Східної Малопольщі“ на спілку з паперовим русским Рольним Союзом — очевидно при помочі уряду. Ціллю вистави було спаралїжувати значіння української с. г. вистави, яку уладжували в тому самому часі українська кооперація і Т-во „Сільський Господар“. Але в часі вистави виявилося, що польські рільничі товариства не мають найменшого контакту з селом. Це заставило згадані організації шукати шляхів до навязування звязку з селом з метою поширити туди свої впливи.

Перша невдачна проба навязання кантакту з нашим селом відбулася з початком 1928 р. при помочі т. зв. „Звйонску Заводових Рольнікув“. — Це товариство покликали до життя санаційні круги з нагоди соймових виборів. В повітових осередках Стрий, Долина, Жидачів уладили старости зїзди „Рольнікув“ та вибрали повітові комітети. Агітатори звйонзкув позакладали в менше свідомих або мішаних селах кружки, яких головною ціллю мала бути самодопомога на випадок загибелі худоби, а крім цего кружки мали займатися спроваджуванням насіння, машин, погноїв і т. д. „Звйонзкі“ занадто маніфестували свій партійний характер (в двомовному органі „Право Рольніка“, що виходив в Станиславові) та через це не знайшли відгомону в українському селі. Їх зліквідовано по наказові з гори, а з їхньої роботи не осталося й сліду.

В міжчасі довершується злука двох польських господарських товариств на терені Галичини в одно „Малопольске Товажиство Рольніче“ — в скороченню М. Т. Р. — з делегатурами при Воєвідствах і Окружними Рільничими Товариствами — О. Т. Р. — по повітових осередках.

Рівночасно Повітові Виділи (Тимчасове Звйонзкі Комунальне) в Жидачеві і Стрию на підставі зарядження міністерства внутрішних

справ з дня 24. VIII. 1928 та рільництва з 21. І. 1929 покликують до життя рільничі комісії та креують посади повітових аґрономів, які стають рівночасно урядовцями О. Т. Р. З того часу йде плянова праця польського рільничого товариства М. Т. Р. під покровом Повітових Виділів. Згодом творяться що раз нові пости аґрономічних помічників, а саме: контрольора молочности в Стрию і Жидачеві, інструктора рільних конкурсів в Стрию, контрольора рахунковости для селянських господарств в пов. Стрий (господарства надзороване) та канцелярійних помічників. Фонди на удержання всіх вище наведених постів дають Повітові Виділи, хоч деякі з них є експозитурами інших інституцій, як М. Т. Р. — (контрольори молочности) — та Земельного Уряду (контроля рахунковости). Для кращого зілюстрування коштів тої роботи наведу суми, які Стрийський Повітовий Виділ вставив до свойого бюджету за послідні два роки:

Рік 1929/30.

	зол.
Видатки на удержання рільн. інспектора	7.450.00
Бібліотека	300.00
Поправа пасовиск	2.000.00
Комасації і меліорації	1.500.00
Конкурси	2.000.00
Досвідництво	1.500.00
Машинові спілки	1.000.00
Субвенція школи в Бережниці	2.000.00
Субвенція на купно бугаїв	7.000.00
Кошта ліценцій	500.00
Пропаґанда годівлі свиней, овець і дробу	3.500.00
Ветеринарія	3.000.00
разом зол.	31.750.00

1930/31.

Видатки на удержання інспектора	7.770.79
Удержання інструктора для рільн. конкурсів	2.200.00
Конкурси	1.043.21
Конкурсові премії	2.848.80
Бібліотека і освіта	1.067.20
Субвенція школі в Бережниці	2.500.00
Удержання контрольора молочности	2.500.00
Вистави коров	491.75
Субвенція на купно бугаїв	1.131.70
Кошта ліценції	585.26
Пропаґанда годівлі овець і дробу	496.61
Ветеринарія	1.920.24
разом зло	24.555.56

В якому напрямі йде праця польських господарських товариств в повітах Стрий, Сколе і Жидачів та які її дотеперішні висліди?

Головну увагу звернули згадані інституції на піднесення годівлі домашніх тварин. Треба признати, що ця ділянка не була обнята, як слід, пляном праці українських господарських і кооперативних установ з ріжних причин, а головно ізза недостачі відповідних фондів. Польські товариства почали акцію в тій ділянці, як і у всіх інших, від сіл з мшаним населенням та в німецьких кольоніях.

Г о д і в л я х у д о б и: Є в Стрийщині і Жидачівщині кілька німецьких сіл, де були ще до війни кружки для піднесення годівлі худоби з рамени тодішнього ц. к. Галицького Товариства Господарського. В тих селах розпочало М. Т. Р. в 1929 акцію від того, що в кожному селі закульчикували по кільканацять коров а їх власників вписали до годівельного кружка. В 1930 році завели в кружках контролю молочности, яку переводять 2 спеціяльні фахівці — один на Стрий, другий на Жидачів — раз в місяць. Вислід тої роботи до тепер не слідний, акція сама не знаходить зрозуміння між населенням. Доказом того факт, що власники контрольованих коров відмовляються покривати кошта контролі, хоч в пляні було постепенно переносити удержання контрольорів на заінтересованих селян. Лише в двох (німецьких) селах — Бріґідав і Ґельзендорф пов. Стрий — складають за-

інтересовані на рік 1932 по 50 ґр. від штуки. Контроля коров переводиться в слідуючих місцевостях: Братківці (в р. 1932 відпали), Сіхів, Дашава, Ґельзендорф, Бриґідав, Лисятичі в пов. Стрий, — Аннаберґ і Філіцієнталь в пов. Сколе — Корналівка, Нове Село і Махлинець в пов. Жидачів. Разом котролюється 408 коров, які належать до 167 господарів.

Зате досить енерґійно перевів Повітовий Виділ в Стрию доповнення бугаїв розплідників, так, що в році 1930/31 одержав повіт нових 24 розплідників. В ділянці годівлі свиней працює від року 1929 головно стрийський Повітовий Виділ разом з О. Т. Р. Орґанізуються годівельні кружки, конкурси годівлі беконів та в послідному часі т. зв. масові беконові конкурси. Годвельні кружки полягають в тім, що кількох господарів (6—12) в селі дістають молоді льошки, а опісля звертають з приховку по 1 штуці. Беконові конкурси виглядають так, що кількох господарів дістає 3-місячні поросята — по 1 штуці — та плекають їх по вказівкам інструктора. По кількох місяцях годівлі уладжують конкурсову виставу. Найліпші годівельники дістають премії. Метою тої акції є поширити расу великих білих анґлійських свиней беконового тапу, бо пропаґанда йде в напрямі годівлі виключно мясних свиней — беконових. Однак дотеперішня акція в тому напрямі не виказує ніяких успіхів, бо на розплодовий матеріял не було попиту, тому, що свині ті лихо тучилися та й взагалі годівля свиней перестала рентуватися. Беконовий матеріял в Стрийщині представляється дуже лихо, за те прим. Жидачівщина, де тої акції не провадиться, має дуже ґарний беконовий матеріял. Масові конкурси годівлі беконів полягають на тім, що кількадесять господарів в селі дістають беконовий матеріял до вихову, а опісля мають їх спільно відставити до беконярні. — Акцією годівельних кружків і конкурсів обнято в 1929-32 р. 10 сіл: Бриґідав, Угерсько, Добряни, Дашава, Лисятичі, Жулин, Братківці, Грабовець, Сіхів і Верчани.

Годівля овець: Коштом 2.000 зл. закупив стрийський Повітовий Виділ в 1929-30 р. в Турчанськім і Солотвинськім повіті кілька баранів і кільканайцять овець та з великим трудом удалося їх примістити у господарів в чотирох селах Скільщини: Головецьку, Плавю, Рожанці, Тухольці.

Акція та не знаходить належитого зрозуміння у селян-верховинців через брак відповідної пропаґанди і не все відповідний розплодовий матеріял, а про її висліди згадувати ще передчасно.

Годівля дробу: Акція в цьому напрямі ведеться досить інтензивно в Стрийщині та слабо в Жидачівщині дорогою конкурсів. В тій цілі роздає Повітовий Виділ вилягові яйця або курята однодньвки, по кількадесять штук в село, по 12 одному господареві, які обовязуються звернути за це по парі дорослих курий. Спершу поширювано расу курий зеленоніжок а опісля кармазинів. І хоч значно поширилася через те годівля згаданих рас, всеж таки великих користий із тої акції нема, бо селяни не зовсім вдоволені кармазинами по причині їх малої несности. Конкурси плекання дробу уладжено в р. 1929-32 в кільканацяти селах Стрийщини та лише в двох Жидачівщини. А всеж таки Жидачівщина має більше поширену расу кармазинів.

До уладжування конкурсових кружків був в Стрию спеціяльний інструктор з рамени М. Т. Р., очевидно оплачуваний з фондів Повіто-

вого Виділу. В р. 1932 звільнили його через редукцію бюджету, а функції його розділено між контрольора молочности і учителів рільничої школи в Бережниці.

Треба додати, що самі конкурсові вистави відбуваються під проводом старостів з парадами і з правила їх учасниками є конкурсовці, українські й польські селяне та сільські інтеліґенти. І хоч сама акція не має ще впливу на піднесення господарської культури, то за те тим шляхом знаходять польські господарські товариства легкий доступ в наше село. Думаю, що свою ціль осягають.

Далеко менше уваги звертають польські рільничі інституції на ділянку р о с л и н н о ї п р о д у к ц і ї, мабуть тому, що в тій ділянці працюють більше наші господарські установи. Все таки орґанізують час до часу конкурси управи пашних буряків, бараболь, лену, сої та погноєві конкурси в обох повітах.

Ділянка с а д і в н и ц т в а обмежується на засаджуванню повітових і громадських доріг щепами.

За те на спеціяльну увагу заслуговує акція заліснювання громадських неужитків в Скільщині, яку веде інспектор громадських лісів Стрийського Повітового Виділу. Заліснено вже кількадесять гектарів неужитків і видано на ту ціль лише в р. 1930-31 3,717 зл. з каси Повітового Виділу та 2,100 зл. з субвенції держави. Крім цего ведеться шшкілку шпилькових і морвових дерев.

Спеціяльна Комісія при Повітовім Виділі в Стрию виробила в році 1927 плян поправи 10-ти г р о м а д с ь к и х п а с о в и с ь к, однак ті зреалізовано дотепер ледви в одному випадку. Позатим поправа пасовиськ йде самочинно, а також з ініціятиви філії „Сільського Господаря“.

З ініціятиви жидачівського староства переведено в р. 1929-31 м е л і о р а ц і ю о т в е р т и м и ровами в 4 селах Жидачівського повіту — Деменка, Лісна і Піддністрянська, Межиріче, Держів, — очевидно при помочі державної субвенції в сумі около 30,000 зл.

З ініціятиви стрийського земельного уряду переведено комасації, парцеляції і мелійорації в Лотатниках пов. Стрий та Рудниках пов. Жидачів. Крм цего з ініціятиви Т-ва „Сільський Господар“ переводять комасацію в Труханові пов. Стрий. Колиб не надмірне перетяження селянських господарств сплатами за розпарцельовані двірські землі — висліди в перших двох випадках були би вдоволяючі.

В часах, коли наші кооперативи купували г о с п о д а р с ь к і м а ш и н и для спільного користування своїх членів, йшла з польської сторони сильна акція, щоб машини набували громадські уряди. Жидачівський староста видав наказ усім громадам, щоб закупили сіялки і трієри з громадських фондів в польській кооперативі „Рольнік“. Цей „указ“ натрапив на опір громад, однак лише тим громадам удалося ухилити від нього, які вже мали машини в кооперативах.

Крім цего є проби уладжування господарських курсів по селах. І так в році 1928-29 уладжено в Жидачівщині кілька 3-денних ветеринарних курсів в польських, мішаних і українських селах. — В 1930 році уладжено в Стрийщині 4 курси домашнього жіночого господарства. Курси ці відбулися в Соколові (польське село), Дашаві, Братківцях (мішані села) та Завадові (українське село), уладжувано також і кошикарський курс в Розгірчу. Треба додати, що в стрійськім повіті є від ряду літ польська рільнича школа в Бережниці, яку перемінили в цьо-

му році на сталі 6-ти мсячні зимові курси. Учні в переважаючій більшости поляки, рекрутуються головно з дальших околиць. В жидачівському повіті є польська школа жіночого господарства в Руді коло Кохавини. Учениці майже виключно Польки.

Понадто в трилітній програмі праці Стрийського Повітового Виділу і М. Т. Р. згадується про намір орґанізувати по селах господарські кружки (зесполи, кола рольніче і кооперативи пр. кооперативи для збуту свиней, пасічничі і кошикарські). В році 1929 заложено кошикарську кооперативу в Розгірчу, яка однак по кількамісячнім веґетуванню завмерла. Рівнож і інші пляни орґанзувати молочарську кооперативу, продуцентів лену, остали на разі лише плянами.

В кожному разі і на кооперативну ділянку звертають в послідньому часі польські орґанізації більшу увагу, а головно на ті її галузи, які в українській кооперації ще не наладнані. Є це ділянка перерібки і збуту сільсько-господарських продуктів. Чи вдасться їм щонебудь в тому напрямі зробити, — побачимо. Всеж таки не слід нам цього легковажити.

В. Мосора.

Гуртова ціна цукру. Згідно з розпорядком міністра торгвлі (Д. зак. ч. 80. з 28. вересня ц. р.) найвища ціна цукру, призначеного на внутрішній ринок може виносити льоко цукроварня 84 зл. 50 сот. нетто від квінтала (100 кґ.) білого кристалу. Дочисляючи до того 35 зол. акцизи, одержуємо максимальну ціну 119 зл. 50.

ТЕЗИ ДОКЛАДІВ, ПРОЧИТАНИХ НА ЕКОНОМІЧНО-КООПЕРАТИВНІЙ ПІДСЕКЦІЇ II. УКР. НАУК. ЗЇЗДУ В ПРАЗІ 1932 Р.

Ф. Щербина: СВІТОВА КРІЗА Й КОНСОЛІДАЦІЯ НА ПРИНЦИПІ ВСЕЛЮДНОГО МИРУ.

Доклад обнімає не розвязку цього великого питання, а лиш загальну характеристику світової крізи і підходів до її ослаблення чи ліквідації при допомозі консолідації держав на прінціпі вселюдного миру.

У своєму погляді на крізу, автор розходиться з тим формулуванням поняття крізи, в якому вона розглядається, як нарушення рівноваги між попитом і подачею. Попит та подача являються самі результатом нарушення рівноваги між продукційними і споживчими процесами, за якими криються не тільки економічні, але й соціяльні та політичні умови. З цього боку й слід розглядати світову крізу.

Крізу породила світова війна. І кріза, як результат війни, натурально, зачепила всіх: правителів і політиків, пресу, інтеліґенцію і народні маси. Високі установи так і віднеслись до цієї головно причини, поставивши питання про консолідацію, а потім і про розброєння, як це й почалося від 1923 року. В другий раз на конференцію Ліґі Націй зїхалося вже 1500 представників від 60 держав й представлені були петиції від феміністичних орґанізацій 56 країн за підписом 5.728.722 осіб. Вимагали розброєння: лорд Сесіль від півтора міліона активних діячів із Союзу громад оборони Ліґи Націй, Вандервельде — від 6 міл. діячів 2-го Інтернаціоналу, а Титулеско представив петицію і делеґації від 2-ох міліонів осіб, та інші.

Ці досі теоретичні акти й покладедені в основу доклада. З напрямком Лиги Націй автор зіставив напрямок большевиків, відзначивши корінну ріжницю обох напрямків.

До існуючого напрямку консолідації держав автор примінив закон загального росподілу населення, встановлений, на основі наук. розробки масових статистичних даних Міжнародного Аґрарного Інституту в Римі, на чотирьох ним установлених для материків земної кулі зонах: північ-

ній, північно-тропічній (до екватора), південнотропічній і південній. Цифри показали вражаючу закономірність середніх величин на всіх чотирьох зонах, яка указує на закономірні взаємини між природою і історичними подіями людей, а документом для зробленого автором висновку служить надрукований 1-ий випуск його „Світової сільсько-господ. статистики", курс якої був читаний студентам українського Університету у Празі і Господарської Академії в Подєбрадах. Це нова наукова дисципліна, яка появилась тільки у одніх українців.

Так цей закон загального розподілу населення показує і доказує, що консолідацію держав теоретично можна встановити після сумежности держав на всій земній кулі, як це постепенно й творилося вже в історії народів.

Але такий труд є непосильний ні одній особі, ні навіть групі осіб без матеріяльних засобів. Це можна здійснити або науковою колегією, або спеціяльним гуртком статистиків, забезпечених засобами для оплати видатків по збірнню статистичних матеріялів. Така наукова праця дозріла і вона може пролити світло на істор. фазу, яку ми нині переживаємо і на той почин, який зробила вже Ліґа Націй, в справі війни та розброєння. В цих рямцях сконструовані автором всі три тези доклада.

М. Добриловський: ДО ІДЕЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ.

1. Сучасний валютовий партикуляризм затримує розвиток світового господарства.

2. Механізм векслевих курсів, як функція партикуляризму, як автоматично, так і через побудовану на ньому політику емісійних банків, не завжди здатний відновити порушену міжнародню господарську рівновагу. Навпаки, хитання векслевих курсів в наші дні часто загрожує нормальному функціонуванню поодиноких грошевих систем.

3. Фінансова криза в одній країні має тенеднцію викликати порухи господарського життя в групі інших країн. Через те проблема нормального функціонування (грошевих та кредитових систем є міжнародньою проблемою.

4. Ріжноманітні сучасні проєкти урегулювання інтервалютарних відносин можна поділити на дві катеґорії:

а) реґулювання векслевих курсів спільною політикою зкооперованих центральних емісійних банків без зміни грошевих систем.

б) знищення механізму векслевих курсів через утворення інтернаціональної валюти.

5. Жадна співпраця емісійних банків не встані ґарантувати векслеві курси від різкого хитання під впливом масового раптового відпливу з країни вміщених в короткотермінові позички чужоземних капіталів.

6. Перехід до інтернаціональної валюти може мати ефект лише при умові зникнення національних валют та утворення з усіх країн единого платіжного суспільства. Уніфікація грошевої одиниці при співіснуванні багатьох валют не дасть потрбного ефекту.

7. Інтернаціоналізація грошей спричиниться до:

а) заощадження праці та капіталу, уживаних в міняльних підприємствах;

б) ліпшої флюктуації цінностей в міжнародньому обігу;

в) рівномірної дистрибуції міжнародніх капіталів;

г) економічного використання золота та релятивної стабілізації його цінности.

8. Організація інтернаціональної валюти мусить бути справою міжнародньої федерації емісійних банків. Для здійснення випуску та реґулювання обігу грошевих знаків є необхідним утворенням сталого органу — Інтернаціонального Емісійного Банку.

9. Після переходу до інтернаціональної валюти національні банки повинні лишатися автономними керівниками внутрі— краєвого кредиту. Що до емісії грошевих знаків, то вона мусить бути обмежена лише випуском розмінних бонів. Чеканення золотої монети повинно зовсім припинитися. Випуск білонної монети залишається в компетенції державної скарбниці.

10. Інтернаціональний Емісійний Банк повинен стати монопольним покупцем і продавцем монетарного золота по раз на завжди фіксованій ціні. Для цього він утворює запаси золота в певному відсотковому відношенні до емітовання банкнотів. Але банкноти мають емітуватися як номінальна валюта, а не як репрезентанти золота.

С. В. Бородаєвський: СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.

1. Сучасне законодавство України дозволяє в царині сільсько-господарських відносин утворювати ріжноманітні види кооперативів.

2. До кооперативних орґанізацій в царині сільсько - господарськ й зачислюються большевиками також орґанізації, що нічого спільного з коперацією не мають.

3. Комуністи надають кооперації чисто службову ролю при своїх спробах здійснення в практичному житті своїх теоретичних мрій. Марно шукати чистоти кооперативних прінціпів в тих орґанізаціях, що їх большевики включають до системи сільсько-господарської кооперації. Вони, де потрібно, порушують ці засоби до повного їх нехтування.

4. Природні прихильники централізму, проводимого до крайности, большевики одначе відмовляються від системи безпосереднього призначення з центру всіх орґанів адміністрації, виробництва, постачання й розпреділення. Вони дають перевагу кооперативам sui generis. що заступають такі орґани і тим стремлять використовувати в своїх інтересах ті позитивні громадські елементи, які по своїй істоті є ворогами радянської влади.

5. Оберігаючи штучно утворені ними кооперативи від численних зловживань, завдяки такому громадському контролю, комуністи держать всю кооперацію під своїм власним доглядом.

6 Утворені комуністами в царині сільського господарства орґанізації, ніби то кооперативного характеру, не мають ні автономности, ні ініціятиви при переведенню своїх операцій.

7. Большевики стремлять базувати всю сільсько-господарську кооперацію з білянсового боку на бюджетних засобах; особливо це торкається кооператив переселенських, меліораційних, кредитових, та головно, колективних господарств (колгоспів). Однак фінансування кооператив в бюджетному порядкові дуже слабе.

8. Власні капітали в ріжних видах сільсько-господарської кооперації — дуже недостаточні. Потрібні ж капітали впливають до кооперативи з великими труднощами, бо помічається відсутність довіря населення до сільсько-господарської кооперації.

9. Обороти в продажі, закупнах, кредитуванню ріжних видів сільсько-господарської кооперації далеко недостаточні. Взагалі кажучи, сучасний стан сільсько-господарської кооперації на Радянській Україні є мало потішаючим.

С. В. Бородаєвський: КООПЕРАТИВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.

1. Кооп. законодавство на Радянській Україні базується не на єдиному кооп. законі, а на спеціяльних декретах та адміністраційних розпорядженнях, що торкається ріжних галузей кооперації.

2. Головний кооперат. комітет (Г. К. К.), склад якого в більшости не кооперативний, обєднує діяльність кооператив; він фактично заступає законодавчі орґани відносно кооператив (і при тому в узурпаційний спосіб), але далеко не завше захищає їх дійсні інтереси.

3. Головні принціпи кооператив ні в декретах ані в постановах Г. К. К. не додержуються.

4. Для оснований кооператив існує не реґістраційна, а концесійна сістема. Утворення з Г. К. К. єдиного реґістраційного орґану також не додержано.

5. Постанови про фундаторів кооператив перешкоджають утворенню нових кооператив.

6. Забороняючи утворювати кооперативи по договорах і вимагаючи уложення статуту, закон не дає вказівок про те, що повинен містити в собі статут.

7. Приступленню в члени кооператив перешкаджають вимогами невиразного характеру. Рівнож прав членів не існує. (Дві катеґорії членів).

8. Право Заг. Зборів що до прийому членів обмежується вимогою попередньої згоди на такий прийом професійних союзів.

9. Стремління декретів поширяти ціли кожної кооперативи до універсалізму приведе до небезпечного введення в функції ріжноманітних кооператив кредитових операцій.

10. Ясних вказівок про характер і розміри відповідальности членів декретами не дається.

11. Операції кооператив не тільки підлягають контролі орґанів влади, але

остання може закрити кооперативу без суду.

12. Ліквідація (примусова) кооператив переводиться, згідно з постановами закону і Г. К. К. та не відповідає інтересам членів кооператив.

13. Майно й капітали кооператив не можуть бути після ліквідації розділені між членами, що також переводиться не в законодав. порядку, а постановою Г. К. К.

14. Взагалі кооперативне законодавство Рад. України не є послідовне, повне протиріч, не видержане з точки погляду єдиного головного джерела права; ґрунтується на узурпації законодав. прав Г. К. К., склад якого є переважно адміністраційного характеру і не гарантує інтересів кооперації.

Є. Ґловінський: НОВИЙ ЕТАП У ФІНАНСОВОМУ ПЛЯНУВАННЮ В СССР.

1. Новий етап у фінансовому плануванню СССР. почався з 1931, коли постановою ЦВК. 10. І. 1931 затверджено разом з бюджетом єдиний плян СССР. на біжучий рік.

2. Єдиний фінансовий план СССР. не є фінансовим пляном у звичайному розумінню цього слова (яке розуміння прийняте у фінансовій науці). Єдиний фінансовий плян по суті і по формі є подібний до бюджету; це є збілянсований виказ прибутків і видатків цілого усуспільненого сектору.

3. Єдиний фінансовий плян є характерним для нового періоду економічної політики СССР, відомого під назвою періоду реконструкції народнього господарства СССР на соціялістичних основах, так, як єдиний державний бюджет характеризує Неп; а спроби здійснити систему безгрошового державного господарства — період воєнного комунізму.

4. В СССР межі фінансового господарства виходять далеко за межі того, що під цим господарством звичайно розуміють. Тому єдиний фінансовий плян містить в собі такі позиції, як вклади до щадниць, уділи до кооперації і т. п.

5. Поки залишається ще приватний господарський сектор, єдний фінансовий плян охоплює грошовий оборот лише усуспільненого сектора. В ідеалі — він має стати фінансовим виказом цілого народнього господарського пляну.

6. Завдання Єдиного фінансового пляну — внести більше ясности і порядку до фінансового господарства СССР. Це завдання єдиний фінансовий плян має виконувати в той спосіб, що окремі часткові фінансові пляни поодиноких іститутцій мають бути узгіднені і збілянсовані в єдиному фінансовому пляні.

7. Єдиний фінансовий плян має оперативний характер, у відріжнення від бюджету, що є законом.

8. Ще й досі у совітській літературі дискутується питання про обсяг єдиного фінансового пляну, межі його завдань, методи його складання і виконання.

9. Нерозвязаною є проблема територіяльних фінансових плянів — республіканських краєвих, районових.

10. Практичні результати єдиного фінансового плану залежать від результатів народньо-господарського пляну. Прориви в цьому останньому з необхідністю приводять і до неувязки в єдиному фінансовому пляні.

11. Єдиний фінансовий плян означає збільшення господарського централізму в СССР. Після впровадження єдности бюджету єдність ця послідовно переводиться і в цілому фінансовому господарстві.

Важніші резолюції І-го Конґресу Українських Інженерів (15—16 травня 1932 р.)*) — в господарських справах:
Найважнішим обовязком українських інженерів, що випливає з постулятів загально-національних і з потреб самих інженерів є: розбудова української продукції та піднесення її якости. При цьому треба керуватись не тільки власним заробітком, але в першій мірі користю і піднесенням добробуту українського консумента та українського доставця сирівців.

Конґрес уважає доцільним, щоби українські інженери приступили до оснування українського промислового банку, який має:

а) збирати капітал від інженерів і

*) Про конґрес гл. „К. Р." ч. 6. за черговий б. р. — Не маючи змоги видрукувати всі резолюції конґресу, даємо місце найважнішим. — Ред.

не-інженерів у формі уділів, ощадностей, цінних папер.в, тощо;

б) уживати ці гроші виключно на фінансування укр. промислових підприємств;

в) бути посередником (жирантом) між укр. інжеером-продуцентом а укр. фінансовими установами в ц.ли забезпечення цього першого дальшим легким кредитом.

Першу ініціятивну ґрупу в цій справі покликують до життя виконавчі органи Федерації Українських інженерів.

Пропонує інженерським орґанізаціям увійти в зносини з центральними економ установами для зясування можливости будови укр. кооперативної цукроварні.

В справі фахової освіти й дослідництва:

Конґрес уважає справу ширення фахової освіти серед українських народн.х мас питанням першорядної ваги та закликає всі орґанізації українських інженерів допомагати всіма силами у заснованню, удержуванню і розбудові фахового шкільництва на Західньо-Українських землях, що находяться під Польщею, Чехословаччиною і Румунією.

Конґрес домагається орґанізування та удержання на українських землях на державний кошт українських фахових шкіл всіх тип.в і щаблів.

Конґрес доручає У. Т. Т. у Львові утворити окрему комісію, яка має занятись дослідами над вишукуванням корисних копалин в нашім краю. Для придбання фондів на переведення вище згаданих цілей комісія має увійти в звязок з нашими економічними установами.

В сільсько-господарських справах:

Конґрес стверджує, що аґрарна реформа на західньо-українських землях ведена урядом не тільки не поправила аґрарного устрою українських земель, але з причини їх військової й пивільної кольонізації, а також при відсутности підставових і малих поступів комасиції, зокрема в Галичині, довела до ще більшого загострення аґрарного питання на українській й національній території.

Конґрес констатує, що для додатнього розвязання полонинського питання необхідно: а) перевести перевласнення полонин з рук спекулянтів в руки місцевих годівельник.в, приходячи їм з допомогою довгоречинцевим кредитом; б) створити союз власників полонинних господарств та оснувати молочарсько-годівельні та пасовиськові кооперативи; в) перевести меліорацію полонин; г) поширити між гірським населенням знання раціональної годівлі і полонинного господарства дорогою закладання шкіл полонинного господарства.

З ПРЕСИ.

Дискусія на тему: „Ми і капіталізм“ — вивязується на сторінках „Нового Часу“. Започаткувала цю дискусію вдумчива, як звичайно у цього автора, стаття д-ра Ю. Стецюка, який, як економіст, хвилюється страшною неграмотністю української інтеліґенції в економічно-суспільних питаннях та ще сумнішою її байдужністю до найважніших проблем. Охарактеризувавши у статті п. з: „Ми і капіталізм“ (Н. Ч. 7. листопада ц. р.) сучасну капіталістичну систему й господарку, як таку, що починає втрачати свій „стиль життя“, деґенеруватися і не відповідати вимогам життя, автор стверджує, що при капіталізмі наша закутина грає лише ролю обєкту визиску („каноненфутер“) та що з українців не вийшли жадні Стіннеси ані Баті (навіть у ділянці нафти). Тому, мовляв, (чи лише тому? — Ред. К. Р.) „не можемо робити з капіталізму божка“; значить — треба шукати іншого світогляду. Автор не дає ще відповіди на це питання, ставлячи лише загальну тезу, що:

„нам конечна відповідь на питання: як має в нас бути, чого хочемо ми в соціяльних та господарських справах, яке наше соціяльне та господарське „вірую“?“

(Під словом „ми“ і „наше“ автор очевидно розуміє себе і ті круги, серед яких він блище працює; бо прим. становище укр. кооперативного світа до капіталізму на загал ясне: наскрізь неґативне).

Не знати, чи можна вважати відповідю на поставлене питання статтю цього ж автора в Н. Ч. з 14. листопада п. з. „Капіталізм і солідаризм“.

Ще раз підкреслюється недопустимість ходження між дощ у важних світоглядових та програмових питаннях, а поза тим ще й уваги відносно кооперації:

„Оцей дуалізм ...грозить нашій кооперації. Бо легко може ідея кооперації спинитися на поверхні, а кооперативи ставатимуть школою для сільських крамарів, які загнавши кооперативу до гробу, відчиняють власні крамниці.“

Наскрізь здорова думка. Автор вважає, що кооперація є формою господарства вищою від капіталізму та що вона нас веде у царство „солідаризму“, який, як видно, є програмою автора. Одначе поза загальною характеристикою того „солідаристичного“ устрою, на жаль він не дав нам блищого опису його характеристичних ознак; думаємо, що автор в дальших статтях схоче заспокоїти цікавість читача з цього боку, бо в противному разі булиб можливі навіть непорозуміння (відомо прим. що „солідаризмом“ називав колись Жід програму кооперації, але в останніх часах цею назвою люблять теж прикривати свою ідеольоґію фашисти).

З приводу статті Ю. С. появився в цьомуж Н. Ч. й дискусійний голос непідписаного автороа, який у більшости своїх думок дає критичну і правильну оцінку шкідливих вислідів капіталістичної господарки в наших умовах — але нічого іншого на це місце не поручає.

Про фаталістів. В 247 ч. „Нового Часу“ в статті Д. Паліїва читаємо:

„Є у нас фаталісти і то двоякого роду. Одні (ніби максималісти) нехтують всякою боротьбою у дрібних квестіях, мовляв, наша ціль така велика, що навіть не варта цею дрібницею займатися. І в результаті — вони ходять понад хмарами, їм здається, що вони кріпшають, а тимчасом національний орґанізм підтинають в корінні саме отті „дрібниці“, які в сумі становлять одну велику, небезпечну цілість.

Другі фаталісти зовсім відмінні. Це т. зв. „реалісти“. Вони знову перестрашені атаками попадають в паніку. Їм здається, що атаки противника випливають з їх надмірної войовничости і тому кричуть: змінюймо фронт, станьмо менше войовничими, а дальші атаки устануть.“

Результати в обох випадках однакові: дезерція від щоденного бою за „дрібні“ — господарські, культурні й політичні справи.

„Сполем“ ч. 21. приносить статтю М. Рапацького на тему „Співпраці організацій хліборобства з організаціями споживачів“. Стаття починається так:

„В початку біжучого року ґазети Спол. Держав Півн. Америки подали таку вість:

„Перед сенатською Комісією для справ хліборобства Спол. Д. П. Ам. явився минулого тижня п. Джон Сімсон, голова Союзу Фармерів Сп. Держав і, предявляючи найточніші докази, зізнав слідуюче: В. Б. Істес, фармер з Літлетом, Кольорада, вислав до фірми А. А. Блекелі Ко Денвер сім ягнят, які відтак продано фірмі Свіфт і Ко за 3 док. 30 цт. Від цеї суми потручено йому 2 дол. 55 цт. за обезпечення, догляд і провізію фірми Блекелі, а рештуючих 75 центів йому виплачено за його 7 ягнят. (Цей чек п. Сімсон представив Сенатській Комісії).

Фармер Істес, продавши ягнята фірмі Сфіфт і Ко, просив Департамент Хліборобства Спол. Держав П. А. перевести стислі досліди, що далі сталося з його ягнятами, аж до моменту, як вони дісталися до рук споживачів яко пожива. Департамент, по точнім досліді ствердив, що консументи заплатили за повищих 7 ягнят разом 83 доляри 70 центів.

„Їдучи сюди, додав врешті п. Сімсон, я заплатив в реставраційнім вагоні за два ягнячі котлети 85 центів, це є о 10 центів більше, як Істес одержав за своїх семеро ягнят.“

Американська преса подаючи цю вістку, додала звичайний в таких випадках комунал: коментарі зайві. А однак життя домагається коментарів. Життя вимагає, щоби були пороблені висновки з цього може яркого, але характеристичного приміру, що ілюструє відносини не лише в Америці, але і по цілому світі, і в нас у Польщі, і то на загал в більшій мірі, як де.

Для чого на селі, в деяких околицях хлібороб одержує за літру молока 7—8 грш., а у Варшаві літра кепського молока коштує 40—45 грошів? (Примір для даного випадку не зовсім підходячий — Ред. К. Р.). Для чого дрібний хлібороб на ярмарку одержує за своє жито майже половину тої ціни, за яку це жито продає на варшавській біржі великий збіже-

вий купець? Для чого хлібороб мусить віддавати дві великі гуски за суму, яку консумент платить у великоміськім ресторані за малий кусок гусятини?“

В дальшому ході розважань д. Рапацкі підносить вагу безпосереднього товарообміну між копперативами хліборобів-продуцентів і споживачів. При цій нагоді стверджує, що доктрина інтеґральности кооперації споживачів, принаймні, як він висловлюється, покищо, є нереальна. Рільні фарми, ведені кооперативами споживачів, дали відємні результати. — Це ствердження тим цінніше, що виходить з уст представника кооперації споживачів (п. Р. є директором „Сполем“).

Проф. Л. Каро публікує в „Spółdz. Przegl. Naukowym“ (ч. 10. за 1932 р.) відчит, який він мав на зїзді делеґатів „Звйонзку Стоважишень Заробкових і Господарчих“ у Львові літом ц. р. — Обемистий цей реферат, з кооперативно-конструктивного боку слабший, а місцями зовсім недоладний, містив однак в своїй першій частині влучну і бистру критику тих хиб капіталістичної системи, які привели до сучасної господарської катастрофи. З тої частини статті приносимо нище у переводі деякі маркантні місця:

„Твердження мальтузіянізму і новомальтузіянізму*) про надмір людей на землі й кулі і жадання полової здержливости з боку тих, що мають менші доходи, або вживання штучних засобів проти запліднення — жадання так відповідаюче поглядам капіталізму, виявилося в світлі наукових дослідів позбавленим всякої наукової підстави. Після дослідів Фовсетта і Пенка на земній кулі вмістилосяб кругло 9 міліярдів людей, тоді, як нині їх маємо 2 міліярди. Є величезні простори, що надаються до заселення і управи ріллі, досі зовсім не замешкані. Навіть там, де управа ріллі має місце, вона ще далека від визискання сили природи, ще є місце для технічних уліпшень, а помічних погноїв вживається тільки у мінімальних скількостях. В міру поступу цивілізації приріст населення маліє. Після обчислень Цірґоффера в останніх 50 роках населення зросло заледви на 43%, тоді, як продукція ростинних харчів зросла на 70%, залізної руди на 330% а нафти на 400%.“

„Приватна ініціятива не може бути одинокою дорогою до загального добробуту. Якщо ініціятива єднає щасилво стремління до власного збогачення з публичним інтересом, вона є позитивним чинником. Але там де громадянство ще не дійшло до повної зрілости й рівноваги, де існує така, в нас розповсюджена нехіть до щирого і повного заявлення доходів перед скарбовими властями держави, до якої одночасно ставляться чимраз вищі вимоги, необхідно виховувати суспільство та впливати на нього шляхом доцільної й приязної контролі“. (?)

„Положення бідних кляс сьогодня таке розпучливе, як ще не було ніколи. Високий рівень загальної освіти погіршив ще многократно положення, усвідомлюючи пролетаріятові цю його ситуацію. Коли на земній кулі сьогодня, є коло 25 міліонів реєстрованих безробітних, то це значить, що є найменше 100 міліонів людей, що терплять крайню нужду, числячи разом і родини тих безробітних. А рівночасно продукція усіляких збіж, худоби, бавовни, рижу, цукрової трощі, заліза й сталі — перевищують дуже значно запотребування. Якщо б ті нуждарі мали фонди на закупно потрібних їм товарів, то не бракувалоб ні поживи ні одягу нікому. Вони терплять недостаток не з причини якогось скорішого розмножування людности від засобів харчів, тільки для того, що не мають ані грошей, ані нагоди до праці“.

„Устрій, що викликав таку катастрофу повинен би виступати з далеко меншою самопевністю, як то має місце.

„Одиноким способом виходу з цеї ситуації може бути тільки теза, що метою суспільного господарства не може бути тільки добування зисків для деяких одиниць, але задовольнення потреб усіх; господарство є тому суспільне, бо має служити суспільству. Громадське співжиття людей може існувати тільки на етичному підкладі. Хто не визнає етики, як підстави громадного життя людства, той перечить можність самого життя. Господарське життя не може виломлюватися з під цієї загальної засади. І воно мусить підлягати етиці. Одначе якраз етику, яко підставу суспільного господарства нехтує не

*) Мальтус — анґлійський економіст з кінцем 18 ст.

тільки правовірний марксизм (гл. теорія історичного матеріялізму), але й великий капітал, хоч прибирає позу „вільнодумства". Речники капіталізму відмовляють етиці права голосу у господарських справах в імя суверенности економіки та мнимої нестійкости і змінливости понять добра й зла.

„Міжтим яка небудь зміна устрою вимагає вкорочення доходів посідаючих кляс, а зокрема стремління до справедливих цін не тільки в ділянці предметів першої потреби зарібних платень а й взагалі. Ця зміна мусілаб теж приводити до більшої моральности у плаченні податків, до певних обмежень права власности в інтересі загального добра, до контролі картелів і трестів з боку держави та до творення професійних корпорацій. Однак кожна з цих реформ, на думку оборонців капіталізму булаби нарушенням приватної власности та засад правового порядку...

„А позатим, що діється фактично в правноприватних відносинах великого капіталу та під його правлінням? До виїмків сьогодня належать фірми, що платять дивіденду, що думають не тільки про директорів і про членів надзірних рад, а й про малих акціонерів, про робітників і консументів. У многих випадках на наших очах відбувається і відбувалося в останніх 14-ти літах по світовій війні таке полювання на чужу власність, повне крівавих боїв, нікчемних підступів і обманств, що нічого подібного не бачила ніяка минула епока. Хто читав двотомову працю Маєрса (Myers) про початки американських маєтків в Европі, хто слідкував у пресі за інтересами великих банкирів як Устріка чи Марти Ганау у Парижі, Левенштайна у Бельгії, Кутіскера, Барматів, Босля, Кастільоні, Штравса, Ґольдшмідта, братів Петшків, братів Скляжів в Німеччині й Австрії, Івара Крюґера в Швеції і многих інших, той знає, що всі вони виконували систематично та з небувалим майстерством низку умілих замахів на чужу власність. Гру на біржі можна очеркнути як використання відомостей здобутих одним і затаєних перед іншими, отже, як користання з блуду й несвідомости партнера для власної користи".

„Чим була ціла інфляція, як не кривдою одних з користю для других? Вона принесла фактично великі втрати державному скарбові, даючи йому доходи у знеціненій валюті підчас, коли заграничні платности довжних рат в золоті не зменшувалися, але зате збогачувала спекулянтів і купців, що побирали за вивожені товари рівновартість в золоті, тоді як за сирівець в краю вони платили чимраз дешевшим паперовим грошем."*)

Ми подали цю довшу виписку з реферату проф. Каро, як характерне свідоцтво, на скільки зростає критицизм відносно капіталістичної системи навіть серед офіціяльної професури (і то у Львові!)

На жаль у своїй позитивній части реферату автор відбігає зовсім від кооперативної концепції, пропаґуючи фактично етатизм (хоч зове це „солідаризмом"). Автор не має зрозуміння для демократичних метод господарського будівництва, які можуть опиратися тільки на демократичних засадах. Замісць, як це роблять кооператори, будувати на свобідній і солідарній творчости мас, він мріє про „едностки вибране", які, як відомо, можуть трапитися, а можуть і ні. З трьох кличів французької революції: свободи, рівности й братерства — автор чомусь приймає тільки останній („братерства"), забуваючи очевидно, що там, де нема для всіх свободи й рівности, там не тільки не може бути братерства (чи солідарности), а навпаки, є ґрунт для взаїмної ворожнечі, диктаторських забаганок та вічного несупокою.

Дивно, що редакція „Przeglądu" пропустила цю частину статті без критичних застережень. К.

---

*) Це лише один бік справи. Автор не згадує тих користей, які мала держава, коли випускала маси нових банкнотів, отже звичайного паперу без ніякого підкладу золота і тим папером платила суспільству свої зобовязання! — Ред. Кооп. Респ.

Видає: Ревізійний Союз Українських Кооператив.

За редакцію відповідає: д-р Карло Коберський.

Друкарня Вид. С-ки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.

НОВІ Й НАДІСЛАНІ КНИЖКИ.

До кращого завтра. (Кілька слів, цікавих для всіх). Станиславів, Український Кооперативний Банк, 1932, 16⁰.

Ілюстрований господарський календар „Сільський Господар“. Календар Кр. Госп. Союзу на 1933 рік. Львів, 1932. в. 8⁰.

Bulletin mensuel de renseignements économiques et sociaux. Octobre. Rome, Institut international d' agriculture, 1932. 8⁰.

Rolnictwo. Miesięcznik. Warszawa, wrzesień i październik, 1932. 8⁰.

Książki rolnicze. Katalog. Warszawa, Towarzystwo oświaty rolniczej. 1932. m. 8⁰.

Spółdzielczy przegląd naukowy. Warszawa, Spóldzielczy Przegląg Naukowy, listopad 1932. 8⁰.